

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – СОФИЯ
ФАКУЛТЕТ ПО ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ

Катедра „Здравни грижи“

Надка Николова Василева

МОТИВАЦИЯ ЗА ИЗБОР, РАБОТА И
КАРИЕРНО РАЗВИТИЕ В СЕСТРИНСКАТА
ПРОФЕСИЯ

АВТОРЕФЕРАТ

За присъждане на образователна и научна степен“ Доктор“ от област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт в професионално направление 7.4. Обществено здраве по докторска програма „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“

Научни ръководители:

Проф. Магдалена Александрова, дм

Доц. Иванка Стамболова, дм

Официални рецензенти:

Доц. Иванка Стамболова, дм

Доц. д-р Коста Костов

София, 2014

Дисертационния труд съдържа 190 страници и е онагледен с 3 таблици и 43 фигури. Включени са 4 приложения.

Библиографския списък съдържа 145 източника, от които 65 на кирилица и 80 на латиница.

Материалите са на разположение в Деканата на ФОЗ, ул. Бяло море № 8, София.

Дисертационният труд е одобрен и насочен за защита от разширен катедрен съвет на катедра по „Здравни грижи“.

Публичната защита ще се състои на 23 октомври 2014 г. от 12 часа, във Факултета по обществено здраве, ул. „Бяло море“ №8, София.

Материалите са на разположение в Деканата на Факултета по обществено здраве, ул. „Бяло море“ №8, София.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ВЪВЕДЕНИЕ	4
2. ЦЕЛ, ЗАДАЧИ И МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	6
3. РЕЗУЛТАТИ ОТ СБСТВЕНОТО ПРОУЧВАНЕ	13
3.1. ИНФОРМИРАНост НА УЧЕНИЦИ, ЗАВЪРШИЛИ СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ, ОТНОСНО ПРОФЕСИЯТА НА МЕДИЦИНСКАТА СЕСТРА	13
3.2. НАГЛАСА, МОТИВАЦИЯ И ОЧАКВАНИЯ НА КАНДИДАТ – СТУДЕНТИТЕ ЗА СПЕЦИАЛНОСТТА „МЕДИЦИНСКА СЕСТРА“	28
3.3. ХАРАКТЕРИСТИКА НА МОТИВАЦИЯТА ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ДИПЛОМАНТ – СТУДЕНТИТЕ	49
3.4. СЪЗДАВАНЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ФУНКЦИОНИРАНЕ НА КООРДИНАЦИОНЕН ЦЕНТЪР ЗА КАНДИДАТ – СТУДЕНТИТЕ ЗА СПЕЦИАЛНОСТТА „МЕДИЦИНСКА СЕСТРА“	64
4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	68
4.1. ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ОБОБЩЕНИЕ	68
4.2. ИЗВОДИ	69
4.3. ПРЕПОРЪКИ	71
4.4. ПРИНОСИ	72
4.5. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИ И ДРУГИ НАУЧНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА	73

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ:

ЕС – Европейски съюз

СЗО – Световна здравна организация

ООН – Организация на обединените нации

МУ – Медицински университет

ФОЗ – Факултет по обществено здраве

МЗ – Министерство на здравеопазването

БАПЗГ – Българска асоциация на професионалистите по здравни грижи

МОН – Министерство на образованието и науката

СОУ – Средно образователно училище

ОКС – образователно квалификационна степен

КЦ на КСК – Координационен център на кандидат – студентска кампания

НГДЕК – Национална гимназия по древни езици и култура

НПМГ – Национална природо – математическа гимназия

СУЧЕМ – Средно Училище за Чужди Езици и Мениджмънт

АЕГ – Английска езикова гимназия

ПГМЕ – Професионална гимназия по механо – електротехника

ЧПГЧО – Частна профилирана гимназия с чуждоезиково обучение

ВЪВЕДЕНИЕ

Бързото развитие на диагностичните, терапевтичните и фармацевтични медицински технологии са предпоставка за наличие на високообразовани медицински специалисти. Необходимостта от медицински специалисти в целия свят нараства и тази тенденция се наблюдава и в нашата страна. Изучаването на механизмите за мотивация валидни за сестринската професия са от особено значение за повишаване интереса към практикуването ѝ.

Философия, приета на Световния конгрес на Международния Сестрински Съвет в Тайпе (2005г.) поставя акцента на сестринските грижи по отношение на директните грижи за болния и здравия човек, като е приета норма – една медицинска сестра да се грижи за четирима болни. Всеки следващ болен за обгрижване, увеличава вероятността за влошаване качеството на предоставените здравни грижи.

Необходимостта от достатъчно медицински кадри произтича от определението за сестринството (nursing = обгрижване): „медицинските сестри осигуряват потребностите на човека от здравни грижи, когато той не може да ги удовлетвори сам, (поради болест, инвалидност, възраст и други), или не знае как (поради липса или ниска здравна култура и образование), или не трябва да ги извършва сам (при състояния и заболявания, налагащи абсолютно щадящ режим)”. Според здравната стратегия на ЕС „Заедно за здраве – стратегически подход на ЕС”, професионалистите по здравни грижи имат изключителна роля за правилното функциониране на цялата здравна система.

Значимостта на мотивацията в медицинската професия е пряко свързана с качеството на положената грижа. Мотивацията е съвкупност от енергични сили, произтичащи от вътрешни или външни за индивида

предпоставки, които предизвикват неговото поведение и определят формата, насоката, интензивността и продължителността на това поведение. Професионалистите по здравни грижи трябва да са силно мотивирани и да поддържат тази мотивация.

Разглеждано чисто теоретично, мотивацията е система от субективни стимули, които непосредствено определят съдържанието и насоките на конкретна дейност. Мотивацията е съвкупност от психични процеси, свързани със силата и посоката на поведението, с предизвикването и поддържането на доброволни целенасочени действия.

В условията на пазарна икономика и промяна на социално – икономическите нагласи на работещите в България от съществено значение за постигнатите резултати в трудовия процес има мотивацията за труд. Това в пълна степен важи и за медицинския персонал, въпреки някои специфични особености на системата на здравеопазването, проявяващи се и по отношение на мотивацията. Особеностите на медицинския труд се проявяват и по отношение на мотивацията за труд, където наред с традиционните фактори – мотиватори (възнаграждение, условия на труд и др.), отражение имат и специфични фактори (емоционална ангажираност, динамичност, спешност, стрес и др.). Ролята на личния фактор (лекари, медицински сестри, санитарии) за съхраняването живота и здравето на пациента, за създаването на среда, максимално способстваща тяхното възстановяване, е изключителна. Тук се отнасят както нивото на професионална квалификация и наличните знания и умения, така и личностните качества, отразяващи се в процеса на общуване и отдадеността, с която се изпълняват служебните задължения.

2. ЦЕЛ, ЗАДАЧИ И МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

2.1. ЦЕЛ

Да се проучи и характеризира мотивацията, информираността, нагласите и очакванията на завършващите средно образование ученици, кандидат – студенти и дипломирани от специалност „медицинска сестра“ относно избора на професията.

2.2. ЗАДАЧИ

1. Да се проучат и анализират мотивационните фактори и нагласите на кандидат студентите, учениците и дипломирани студенти относно избора на професията на медицинската сестра;
2. Да се събере и анализира емпиричната информация за мотивацията за избор и практикуване на професията;
3. Да се проучат и анализират потребностите от информираност относно професията на медицинската сестра;
4. Да се разработи организация относно създаването на координационен център, имащ за цел да представя информация за начина за кандидатстване, възможностите за професионална реализация и кариерно развитие в сестринската професия;
5. Да се определят правомощията и задачите на участниците в дейността на координационния център за осъществяване на ефективна връзка между университетските структури, обучаващи медицинските сестри и кандидатите, насочили се към тази професия – студенти, преподаватели, наставници от учебните бази;
6. Да се изработят лесно достъпни и ефективни подходи и способности за разпространение на информацията за професията на медицинската

сестра, като се използват възможностите на съвременните информационни и комуникационни системи;

2.3. ОБЕКТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Кандидат – студентите, дипломирани студенти от специалността медицинска сестра и завършващи средното си образование ученици.

2.4. ПРЕДМЕТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Мотивацията на дипломирани студенти, кандидат студенти и ученици за избор на професията „медицинска сестра“.

2.5. ТЕХНИЧЕСКА ЕДИНИЦА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изследването е проведено чрез предварително разработени въпросници за провеждане на анонимни социологически анкети на дипломирани студенти, кандидат студенти и ученици.

МУ – София,

МУ – София, филиал Враца

СОУ – училища

2.6. ЛОГИЧЕСКА ЕДИНИЦА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

- ученици
- кандидат студенти
- дипломирани студенти

2.7. ПРИЗНАЦИ НА НАБЛЮДЕНИЕ НА ЛОГИЧЕСКИТЕ ЕДИНИЦИ

Признаци свързани с:

- демографската характеристика, социалния и професионален статус на респондентите;
- информираността на обществото относно професията на медицинската сестра;
- нагласите на обществото за статута на професията на медицинската сестра;
- степента на мотивацията на кандидат студентите;
- връзка между мотивацията и очакваната морална удовлетвореност от професията на медицинската сестра;

2.8. ХАРАКТЕР НА ПРОУЧВАНЕТО

Проучването е проведено на два етапа. Включва анкетно проучване адресирано към кандидат студенти и дипломанти в специалност медицинска сестра и към ученици последен курс на обучение в средното образование.

Проучването е комплексно и срезово.

2.9. ОБЕМ НА ПРОУЧВАНЕТО

Обхванати са общо 1566 лица, от които:

- 219 кандидат – студенти специалност „Медицинска сестра” във ФОЗ – София, 65 кандидат – студенти във филиал Враца на МУ – София;
- 68 дипломирани студенти випуск 2013 година на ФОЗ – София;

- 1214 ученици последен курс на обучение в средното образование.

Всички анкетирани лица са изразили съгласие за участие в проучването.

2.10. МЯСТО И ВРЕМЕ НА ПРОУЧВАНЕТО

Проучването е проведено в МУ София ФОЗ, МУ София – филиал Враца, НГДЕК, 18 СОУ, НПМГ, 151 СОУ, 31 СУЧЕМ, 81 СОУ, 96 СОУ, 97 СОУ, 23 СОУ, 22 СОУ, 133 СОУ, 2 АЕГ, 1 АЕГ – София, 7 СОУ – Благоевград, СОУ ”Пейо Яворов” – Петрич, СОУ ”Отец Паисий” – Лом, СОУ „Св. Климент Охридски „ – Перник, СОУ „ Христо Ботев” – Враца, СОУ „ Иван Вазов” – Мездра, ПГМЕ – Пирдоп, ЧПГЧО – Челопеч.

Период на проучването: октомври 2012 г. – март 2014 г.

2.11. ОРГАНИ НА НАБЛЮДЕНИЕ

Проучването е извършено самостоятелно с оглед постигане на по – голяма точност. В процеса на събиране на информация е търсено съдействие и сътрудничество от изпитна комисия към ФОЗ, изпитна комисия във Враца, директори на училища, преподаватели и класни ръководители на ученици в последен курс на средното образование, кандидат – студенти и дипломант студенти в специалност „Медицинска сестра“.

Всички сътрудници, които подбрахме, предварително бяха запознати с целта и методиката за извършване на изследването. Всички сътрудници бяха обучени за работа с инструментариума.

2.12. МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

2.12.1. Етапи на проучването

➤ Подготвителен етап:

Проведе се в периода: октомври 2012г. – януари 2013г.

- Критичен анализ и синтез на научната литература по темата.
- Подготвяне на методиките за изследване, определяне на извадката и формиране на отделните гнезда по случаен принцип.

➤ Изследователски етап:

- Първи етап: изработване на анкетни карти.

Проведе се в периода: януари 2013г. – април 2013г.

- Втори етап: реализиране на анкетните проучвания.

Проведе се в периода: май 2013г. – декември 2013г.

- ✓ Анкетиране на дипломант – студенти випуск 2013г.;
- ✓ Анкетиране на кандидат – студенти специалност „Медицинска сестра” прием 2013г. в МУ – София, ФОЗ и МУ – София, филиал Враца;
- ✓ Анкетиране на ученици последен курс на обучение в средното образование;

След провеждането на изследването, анкетните карти бяха събрани, а данните от тях въведени във файл с цел по – нататъшната им статистическа обработка.

С оглед игнориране на социалната желателност в инструкцията е отбелязано, че изследването е за научни цели. Може да се приеме, че степента на надеждност на данните е висока поради анонимния характер на анкетата, както и поради напълно доброволния характер на участие.

➤ **Заключителен етап:**

Проведе се в периода: януари 2014г. – март 2014г.

- Обработка, анализ на всички данни, изготвяне на изводи и препоръки;
- Разработване на организация за координационен център;

2.12.2. Методи за събиране на емпиричния материал

- **Социологичен метод чрез анкетиране** – този метод предостави икономична и бърза информация за обектите и предметите на наблюдението. Разработени бяха анонимни анкетни карти за кандидат – студенти и дипломант – студенти в специалност „Медицинска сестра“ и за ученици в последен курс на средно образование;
- **Документален метод** – използван е за набиране на информация относно обема и вида на задачите, структурата и организацията на сестринските грижи, както и за изследване на нормативната уредба на медицинската практика;

2.12.3. Методи за обработване на емпиричния материал

- Въвеждане на данните, първоначалната обработка и графичното представяне на резултатите са осъществени със програмен продукт Microsoft Excel;
- Статистическата обработка и анализът на данните са извършени с помощта на статистически пакет SPSS версия 17.0 и Microsoft Excel.
- За оценка на статистическата значимост на наблюдаваните количествени разлики в отговорите на различни групи анкетираните е използван един от двата метода:
 1. χ^2 тест за независимост на Pearson (при сравнение на две групи);
 2. непараметричен едномерен вариационен анализ на Kruskal-Wallis (при сравнение на повече от две групи);

Статистически достоверни различия са приети при $p < 0,05$.

2.13. ФОРМУЛИРАНА НАУЧНА ХИПОТЕЗА

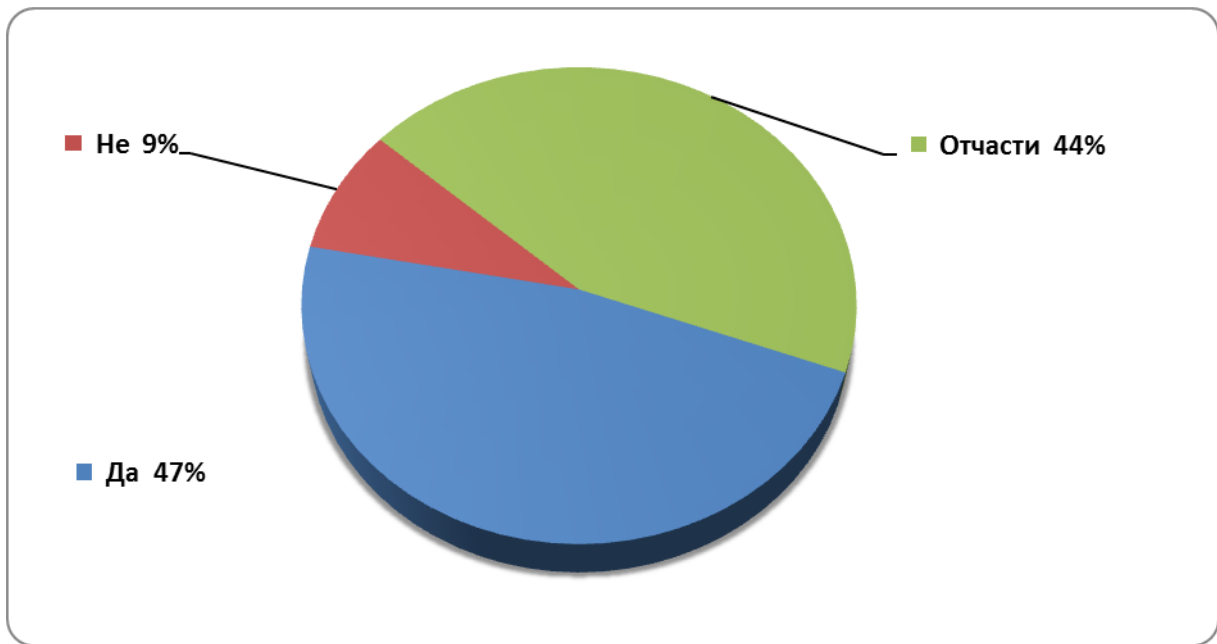
Мотивацията за избор на професията на медицинската сестра е със силно подчертано вътрешно убеждение за желание да се помага на други хора. Информираността относно същността на професията е недостатъчна и непълна за младите хора, поради което е понижен интересът относно избора на тази специалност. Промяната на информираността и нагласите на обществото е възможно да се постигне чрез достъпна, навременна и конкретна информация за сестринската професия. Възможностите за кариерно развитие и перспективи биха променили нагласите и интереса към тази благородна професията.

3. РЕЗУЛТАТИ ОТ СБСТВЕНОТО ПРОУЧВАНЕ

3.1. Информираност на ученици завършили средно образование относно професията на медицинската сестра

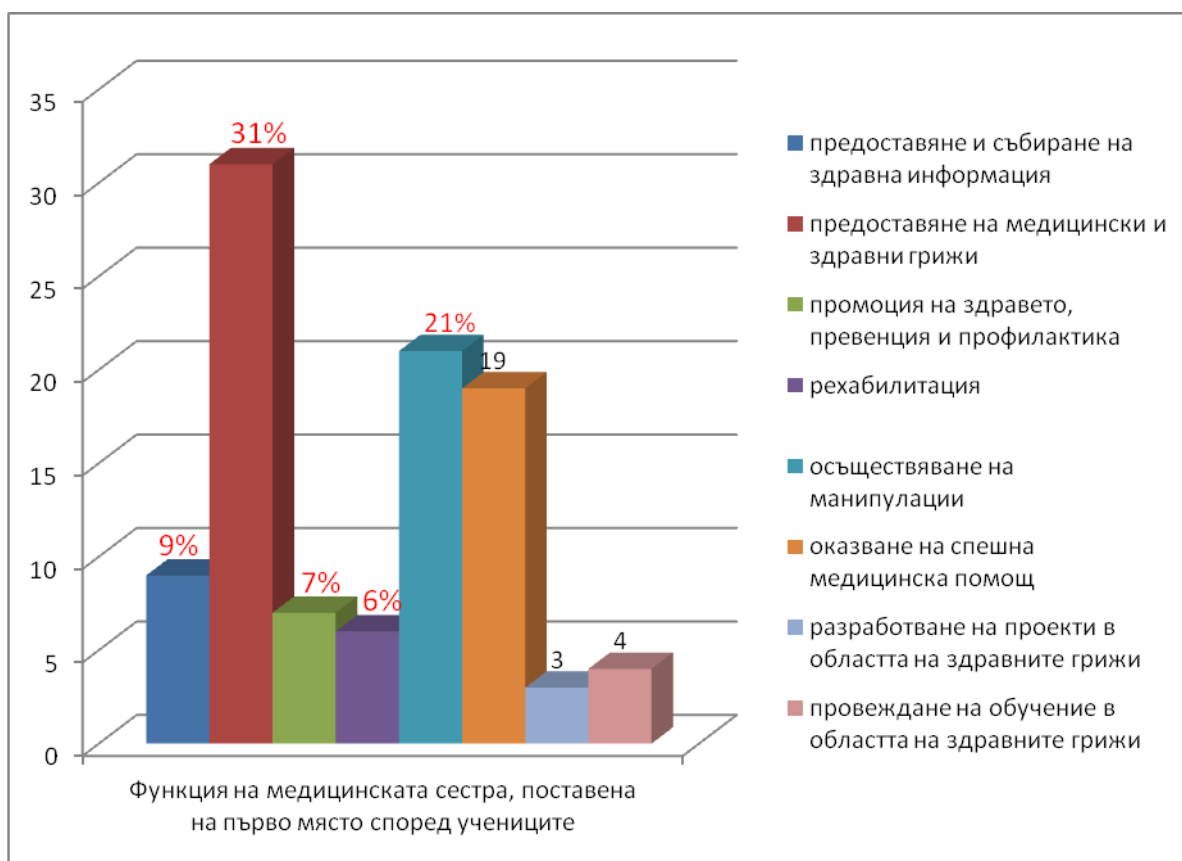
Способността за учене намалява, когато липсва мотивация за това. Ученето по един или друг начин съпътства целия ни живот. То започва още с раждането и продължава през целия живот на всеки човек.

Мотивацията, в най-общ смисъл, е това, което оказва влияние върху предизвикването, избора, насоката и поддържането на човешкото поведение. Учащите имат нужда от специален стимул за активни, целенасочени и постоянни усилия в ученето. Мотивацията е това, което ги кара да изискват, трансформират и използват знанията. При учащите тя е свързана с желанието за участие в процеса на обучение. Изключително важен аспект на мотивацията за учене е получаването на пряка и адекватна обратна връзка в процеса на обучение между целенасочените действия, качеството и особеностите на получаваните резултати. По този начин се постигат резултати, които имат психологическа значимост и действат като активни мотивиращи фактори по посока на желание за учебна дейност с още по-голямо упорство и настойчивост. Правилното и целесъобразно организиране на процеса на учене благоприятства изграждането на положителна мотивация за учене, развитие на познавателни интереси, които веднъж формирани, се превръщат в действени вътрешни фактори за подобряване на качеството и ефективността на учебната дейност. Обучението е пряко свързано с избора на професия и познаване на нейната специфичност.

Фиг. 1. Информираност относно същността на професията „медицинската сестра“

На въпроса дали са запознати със същността на професията „медицинска сестра“, голям процент от анкетираните ученици отговарят положително – 47.00%, отговор «отчасти» са посочили 44.00% от респондентите. Професията на медицинската сестра е популярна и получените резултати са очаквани. Представите за същността и обаче са непълни и в много голяма степен изкривени. Обществото не е информирано за отговорността и значението на сестринската професия, нейната роля към опазване здравето на човек, мястото и при планиране, организация и полагане на специализирани грижи за болния и неговите близки. Функциите на здравния специалист далеч надминават очакванията и представите за възможности на предоставени здравни грижи и това е видно от следващата диаграма.

Фиг. 2. Информираност на учениците относно основните функции на медицинската сестра / $p < 0,05$ /

На следващия контролен въпрос „Запознати ли сте с основните функции на сестра?“ нито едно от анкетиранията лица не посочва всички функции, които изпълнява медицинската сестра. Това показва тяхната непълна и недостатъчна информираност за същността на професията – медицинска сестра, която има необходимост да бъде допълнена. Според получените от проучването резултати, представите за професията на медицинската сестра на учащите, които трябва да избират професия, са изкривени и неясни. Ограничен е кръгът дейности, който посочват анкетиранията лица.

Тези резултати определено показват недостатъчната информираност по отношение на същността на сестринството като съвременна професия,

което се отразява и на избора, който един млад човек трябва да направи за своето професионално развитие.

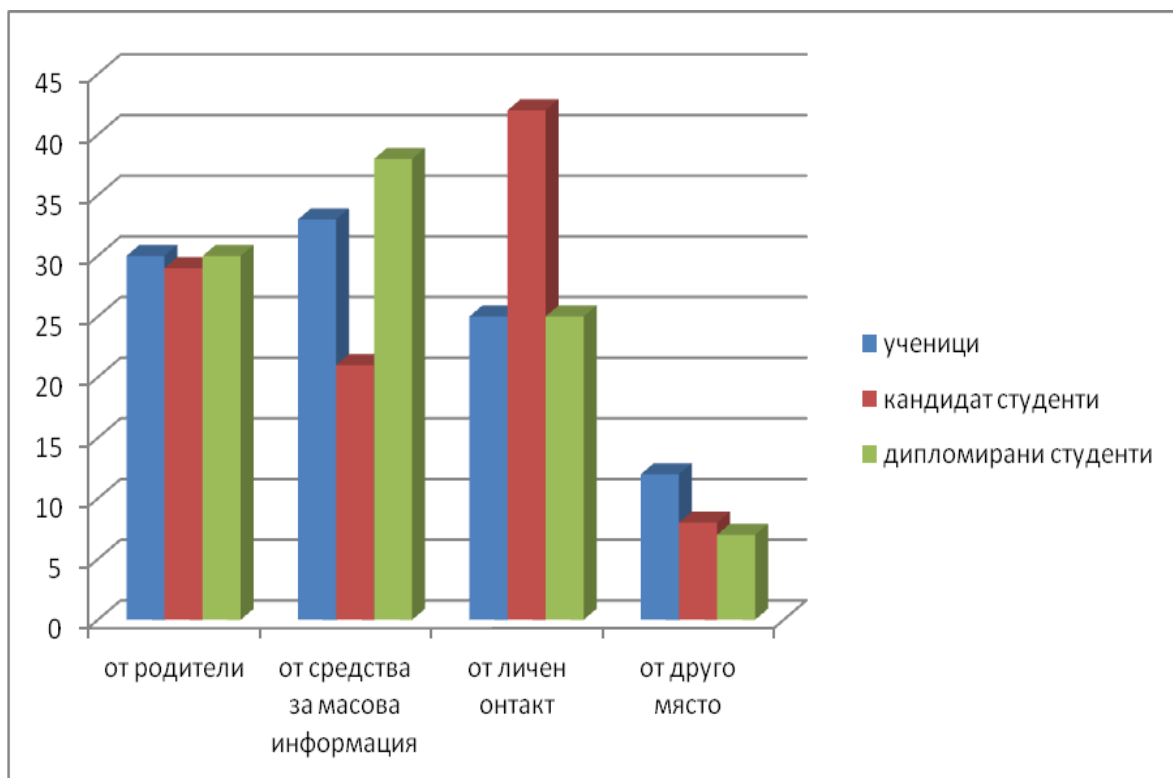
Анализът показва наличие на статистическа зависимост относно информираността на учениците за основните функции, извършвани от медицинските сестри.

Табл. 1. Разпределение по брой и проценти на учениците, относно отговорите за функцията на медицинската сестра

	Брой отговорили ученици	Процент от общия брой ученици
Осем отговора	0	0%
Седем отговора	24	2%
Шест отговора	49	4%
Пет отговора	38	3%
Четири отговора	98	8%
Три отговора	753	62%
Два отговора	147	12%
Един отговор	106	9%
Общо	1214	100%

Всичките осем функции на медицинската сестра са с еднаква значимост и е тревожен факта, че нито един респодент не е посочил всички

верни отговори. Най – разпространена е функцията свързана с предоставянето на здравни грижи при болни хора. Малко популярна е дейността на медицинската сестра свързана с профилактика и превенция на здравето. Включването и в проекти, свързани със здравето, както и обучителни семинари, са най-слабо застъпени от анкетираните лица функции. Непознаването на всички функции рефлектира върху търсения и очакван обем дейности от страна на медицинския специалист.

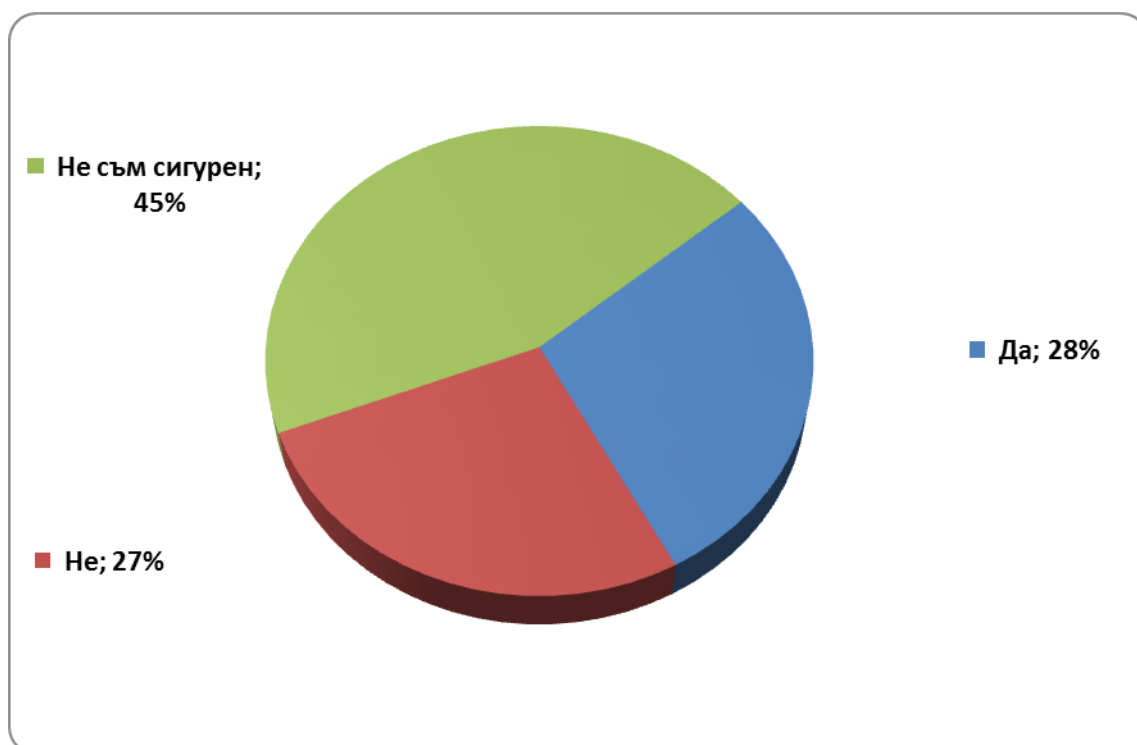

Фиг. 3. Разпределение по източници на информация на респондентите / $p < 0,05$ /

Средствата за масова информация са неизменна част от ежедневието на всеки човек, подчертаваща е ролята им за младите хора, и не е изненадващ факта, че получената информация за професията на медицинската сестра при учениците е основно от средствата за масова информация /33.00%/. Този факт е тревожен и обезпокояващ, поради високия процент недостоверна или изкривена информация

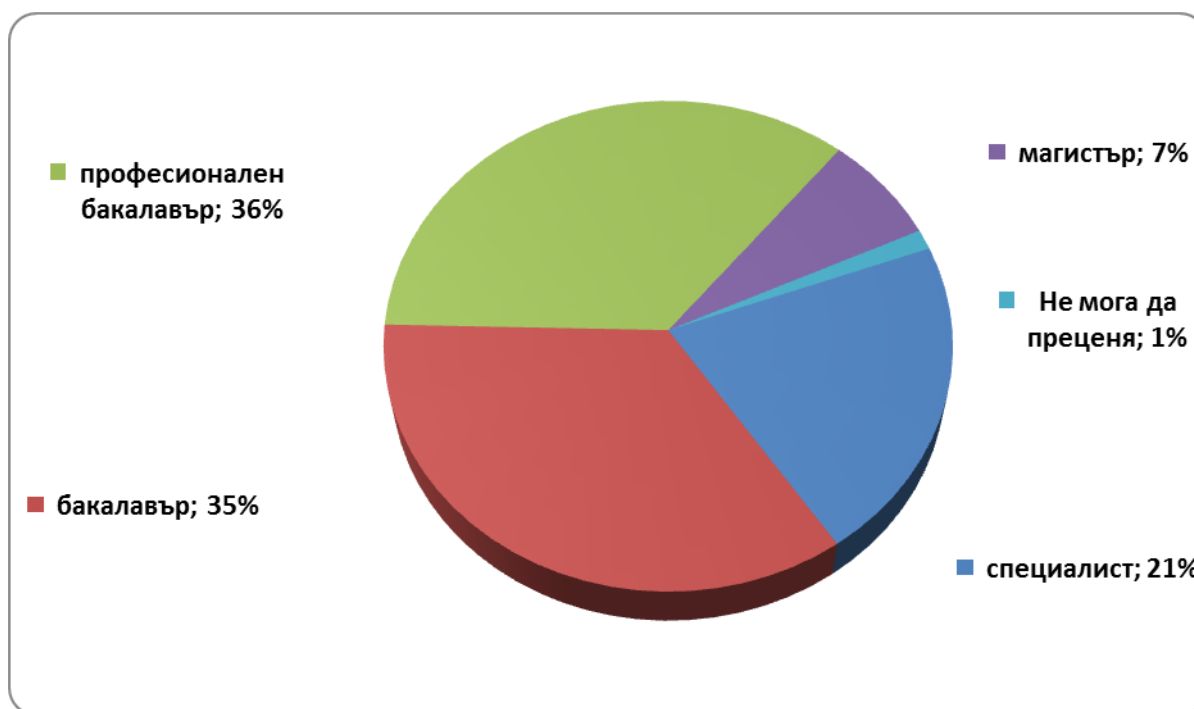
разпространявана в интернет пространството. Силата на медийните средства е в тяхната масовост и достъпност, което ги прави привлекателни за учащите, функция „информираност“ е най – лесно изпълнима чрез интернет и тази тенденция е отразена в получените отговори.

Кандидат – студентите по специалността „медицинска сестра“ са се насочили към професията, мотивирани в най – голяма степен от своя личен опит и среща със здравеопазната система и нейните професионалисти. Повлияни от мнението и насоките на своите родители са 30.00% от анкетираните лица, а една четвърт от респондентите имат преки впечатления за сестринската професия от своя престой в болнично заведение – 25.00%. Относителният дял на лицата, посочили като източник на информация и съвети приятели и други източници, е много малък.

Фиг. 4. Разпределение според информираността на анкетираните лица за кариерно развитие в сестринската професия

Стремежът към образование е обвързан и с възможността за израстване, развитие, перспективи и възможности за професионално развитие в дадена професия. Това засилва и поддържа мотивационните фактори, както в процеса на обучение, така и за обучение през целия живот. Професията на медицинската сестра изисква непрекъснато обучение и квалификация. Познаването на възможностите за професионално израстване са сигурен стимул за избор на дадено поприще. Най – значителен е относителният дял на анкетираните лица 45.00%, които заявяват, че не са сигурни в познанията си за кариерното развитие на медицинските специалисти. Това е най – основателната причина за колебанията им относно избора на сестринската професия.

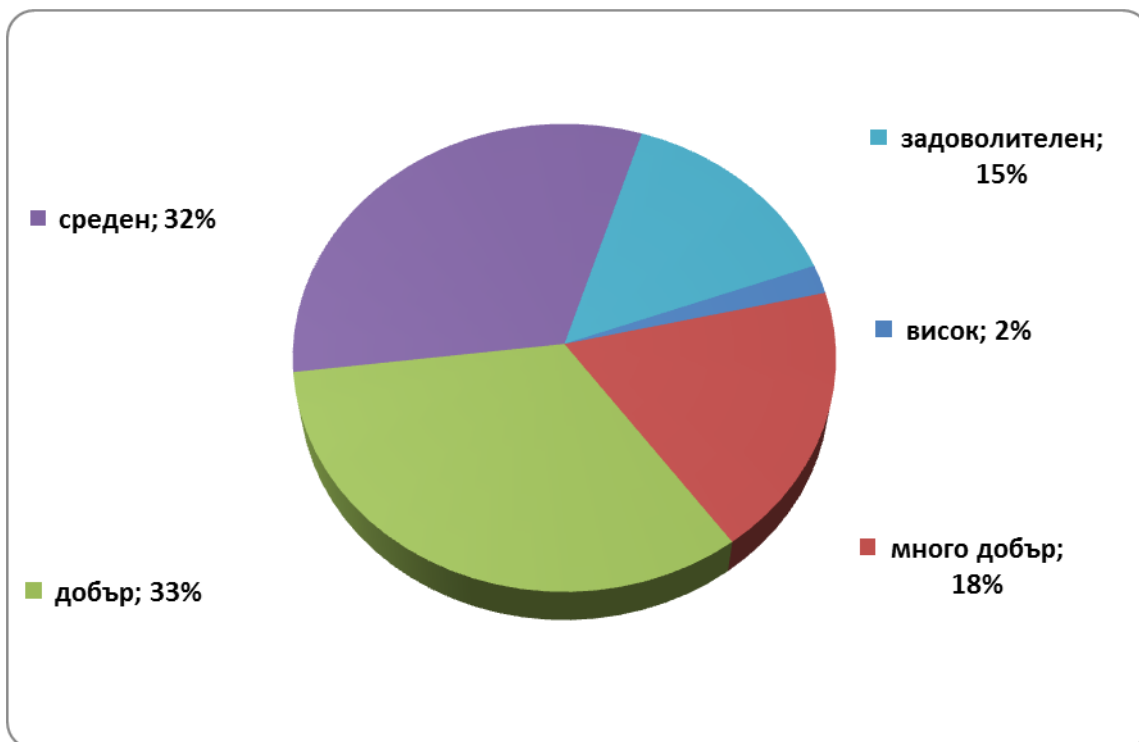
Фиг. 5. Информираност на респондентите относно образователната степен на медицинските сестри

За нас представлява интерес информираността на обществото и на учениците относно промените, които настъпиха в образованието на

медицинските сестри след приемането на нашата страна в ЕС. Една от клаузите, с които страната ни влезе в голямото семейство на ЕС, беше свързана с промяна в образователната степен на регулираните професии „медицинска сестра“ и „акушерка“.

Анализът на резултатите от проучването показва убедително, че приблизително еднакви относителни дялове от анкетираните лица посочват, че медицинските сестри според тях към момента имат образователно – квалификационна степен /ОКС/ „бакалавър“ – 36.00%, а 35.00% посочват „професионален бакалавър“.

Този резултат е особено показателен, че само около една трета от респондентите са информирани правилно за образователното ниво на медицинските специалисти – медицинска сестра.

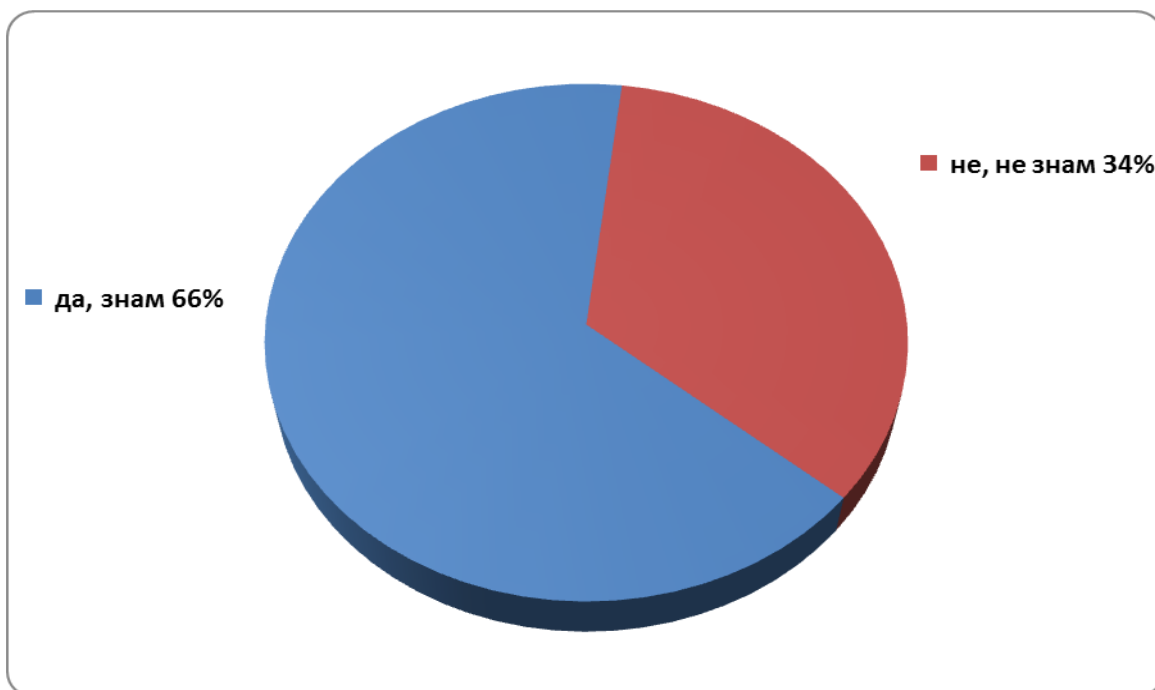

Фиг. 6. Социален статут на професията „медицинска сестра“ според анкетираните

Поддържането на високо ниво на актуални знания и умения е задължително за професионалната практика в наши дни. Това определя професията на медицинската сестра като трудоемка, отговорна и психоемоционално ангажираща и би следвало тези професионалисти да имат висок социален статут в обществото.

Според проф. М. Александрова, бързото развитие на всички области на науката, в медицината и медицинските технологии също, налага непрекъснато обучение на здравните професионалисти – медицинските сестри.

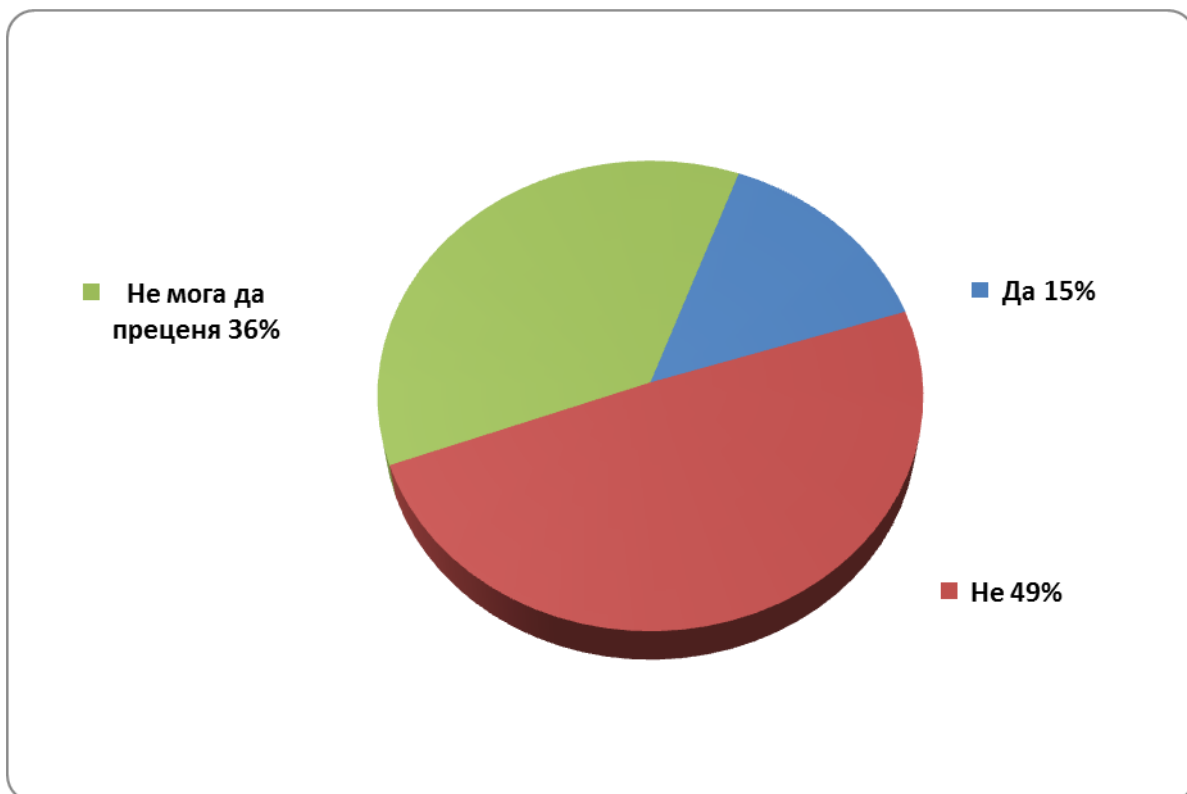
От анализа на получените резултати се потвърждава, че анкетираните лица определят статута на медицинската сестра като среден /32.00%/. Около 1/3 – 33.00%, считат че статутът на медицинските сестри е добър, 15.00% го определят като задоволителен, 18.00% го преценяват като много добър и само 2.00% го оценяват като висок!

Фиг. 7. Информираност на анкетираните лица за възможността професията да се практикува и от двата пола

Високият относителен дял на респондентите – 66.00%, които са информирани, че професията на медицинската сестра е подходяща и за двата пола е добър показател, но въпреки това кандидатите за тази професия от мъжки пол са силно ограничени. Това може да се дължи на дългогодишната практика – тази професия да се упражнява само от жени, както и поради спецификата на наименованието на професията – „медицинска сестра“

Към момента в болниците ни като медицински сестри работят 48 мъже, като всяка година в тази специалност кандидатстват по 3 – 4 „момчета”, като тяхната насока най – често е към реанимациите и хирургичните отделения, това е обнадеждаващ факт за нарастващ интерес от страна на мъжкия пол към професията на медицинския специалист.

Фиг. 8. Желание за избор на професия „медицинска сестра“

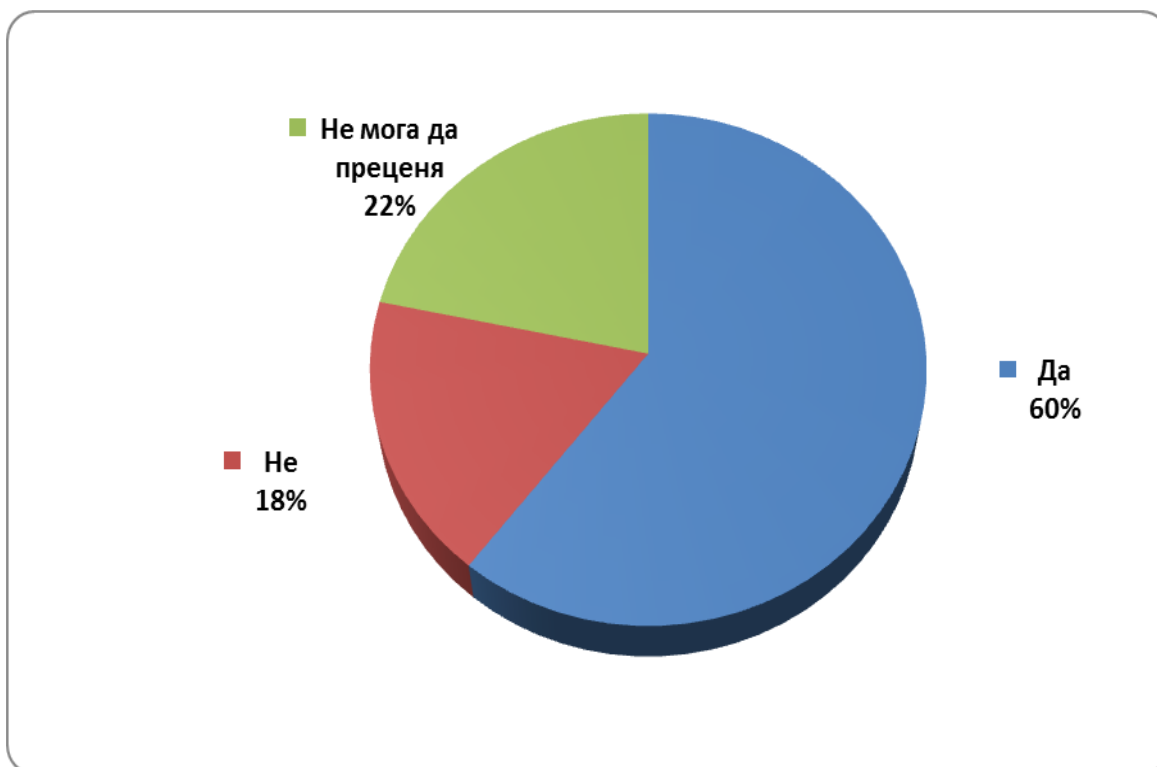
От събраната социологическа информация в отговор на въпроса „Бихте ли избрали професията на медицинска сестра?“ – 49.00% от анкетираните лица са отговорили отрицателно, 36.00% са отговорили с „не мога да преценя“. Категоричността в отрицателния отговор на половината от анкетираните ученици е тревожна и неприятна. Най – вероятно тя се дължи на влиянието на обществените настроения към здравните професионалисти и проблемите във функционирането на здравната система като цяло. Улесненият в последните години достъп до висше училище дава възможност на учениците да се ориентират към по – доходни професии от икономически и правни специалности. Едва след завършването им, те разбират, че проблемът с безработицата в тези сфери е голям, а възможностите за реализация в здравните услуги и грижи е обнадеждаващ. Тази важна информация трябва да могат да я получат учащите, за да могат да планират по – успешно бъдещето си. Едва 15.00 % от учащите проявяват интерес към сестринската професия и биха я избрали за бъдеща професия. Този нисък резултат също би трябвало да насочи вниманието ни към необходимостта от разяснително – информационни кампании сред учащите се.

Фиг. 9. Мотивация за избор на професията „медицинска сестра“

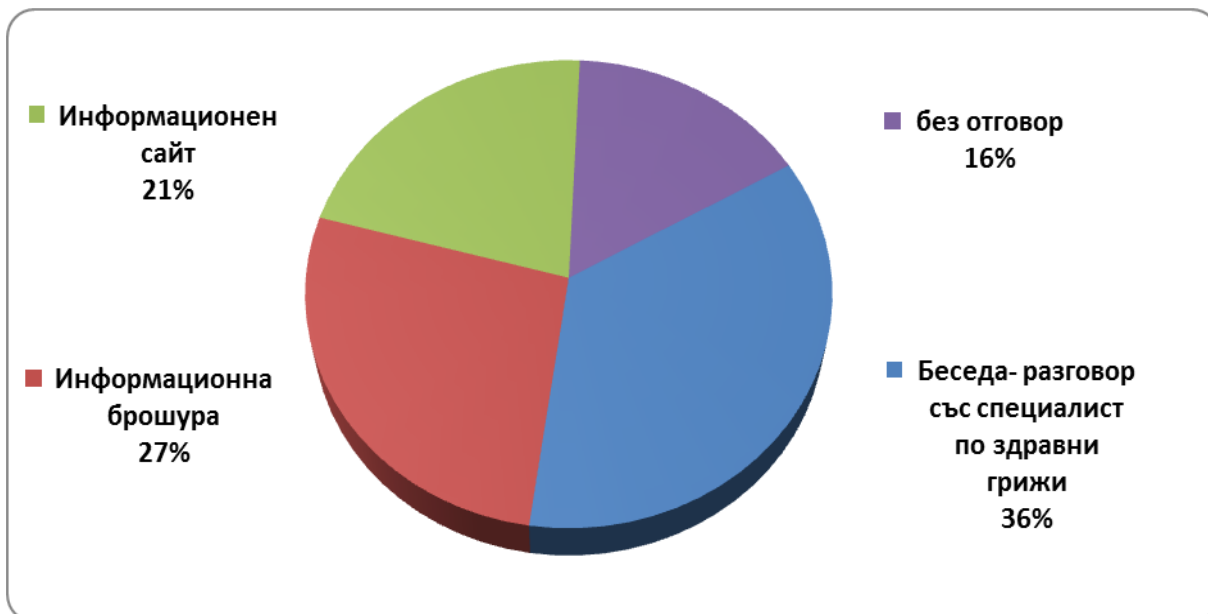
Мотивацията е процес, който активира, насочва и поддържа поведението на човек. Мотивацията може да се разгледа като система от вътрешни подбуди, с които индивида се заставя да участва в една или друга дейност. Възможността да се грижим за хората е един от мотивите, които са с най – висок относителен дял на отговорилите – 23.00%. Алтруизмът, емпатията, милосърдието и състраданието са традиционно най – застъпени в сестринската професия!

Възможността за трудова реализация е вторият по значимост фактор за избор на професията „медицинска сестра“, правилно и навреме осъзнат от 21.00% от респондентите. Редица факти потвърждават, че в практиката професията „медицинска сестра“ дава възможност за личностно развитие и самоусъвършенстване. Това е следващият по значимост фактор за избор на тази професия – 19.00%.

Фиг. 10. Заявено желание за повече информация за професията „медицинска сестра“

В съвременното общество на глобализация, информираността е изключително важна. Днешното поколение млади хора е жадно за информация и знания, тази характерна за този период от развитието черта следва да се улови и пренасочи към достоверни източници на информация. От получените резултати е видно, голяма част от учащите не биха избрали професията на медицинската сестра, но биха желали да научат повече за нея – 60.0%.

Фиг. 11. Предпочитани форми на информация

Източниците на информация са разнообразни и по различен начин въздействащи и ефективни. Респондентите посочват, че най – голямо въздействие върху тях би оказала беседа със здравен специалист – медицинска сестра - 36.00%. Личният контакт е предпочитана форма за получаване на информация, тъй като въздействие оказват както вербалната, така и невербалната информация, интонацията и емоционалното взаимодействие между разговарящите лица. Това е отговорност и заявен интерес към професията.

Информационната брошура предпочитат 27.00% от анкетираните лица, за да получат бърза, точна и конкретна информация. Новите информационни технологии вече имат 1/5 дял в предпочитанията на учащите. Повечето от тях имат мобилни телефони с интернет, смартфони и таблети, затова предпочитат да научат повече за сестринската професия от информационен сайт – 21.00%.

Независимо какъв интерес се отчита към сестринската професия при учениците – дипломанти, резултатите са най – показателни за броя им при

кандидатстване за професията „медицинска сестра“. Докато през 2009 година във ФОЗ, МУ София кандидатите са били по един човек за място с течение на годините резултатите бавно се подобряват. Повишеният интерес на кандидат – студентите към специалността „медицинска сестра“ в последните две години е представен от броя на кандидат – студентите на ФОЗ за последните учебни 2011/12 и 2012/13 години по 2.0 – 2.2 лица за място.

Предстои нарастване на броя на висшите училища, подготвящи медицински сестри, поради завишените потребности от тези специалисти за страната. Но малкият брой желаещи да изучават тази професия ще увеличи конкурентостта за студенти и е възможно отново да влоши тези показатели за ФОЗ, София.

Наличието на конкуренция има благоприятно въздействие върху качеството на обучение и трябва да се търсят възможности за увеличаване на желаещите да кандидатстват за тази професия дипломирани ученици, а не да се ограничават ВУЗ от разкриване и обучаване по тази специалност.

Табл. 2. Разпределение на кандидат – студентите за специалност „медицинска сестра“

специалност	Учебна 2011/2012 година			Учебна 2012/2013 година		
	Брой	приети	Мин. бал	Брой	приети	Мин. бал
Медицинска сестра	156	70	18,92	146	70	19,81

Данните от кандидат – студентската кампания показват, че желаещите да се обучават по специалността „медицинска сестра“ са малко на брой. Тази ниска мотивация на младите хора относно професията може да се дължи от една страна поради недостатъчна информираност или поради липса на механизми за тяхното професионално насочване.

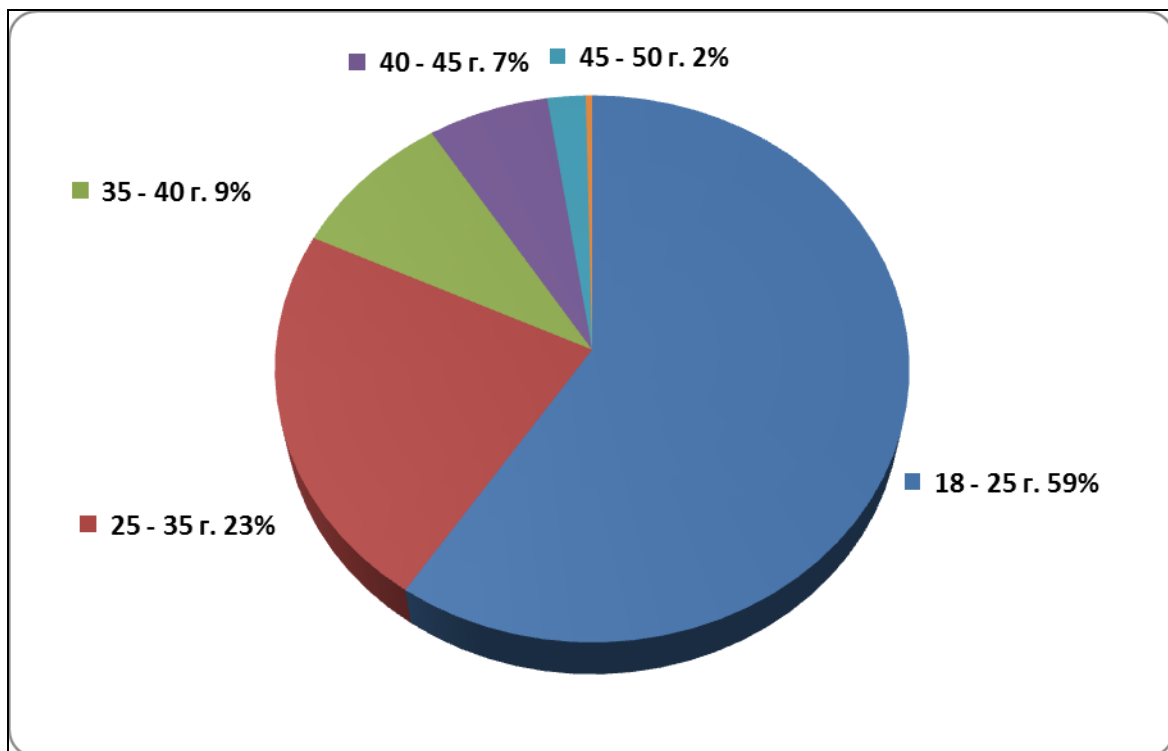
Изводи:

- Анализът на резултатите от анкетно проучване на ученици показва, че поради липса на достатъчна и подходяща информация при избор на професия учениците се повлияват от различни източници и фактори;
- Висок е относителният дял на анкетираните лица, които не са информирани за всички основни функции на медицинските сестри;
- Водеща е вътрешната мотивация за избор на сестринската професия, анкетираните лица са мотивирани за обучение най – вече водени от желанието си да помагат на хората – 23 %;
- Личния контакт със специалист по здравни грижи е най – желаната форма на информация за професията при нейния избор – 36 %, следвана от информационна брошура – 27.0% и електронен сайт – 21.0%;

3.2. Нагласа, мотивация и очаквания на кандидат – студентите за специалността „медицинска сестра“

Мотивацията, отнасяща се към обучението, е цялостна система от редица мотиви, стимули, фактори и обстоятелства, които образуват **учебната мотивация**. Тя се характеризира както с устойчивост, така и с

динамичност. Доминиращите вътрешни мотиви определят устойчивостта на учебната мотивация и йерархията на нейната структура. Социалните мотиви обуславят постоянната динамика на подбудите. В психологопедагогическата литература няма единно определение за учебна мотивация.

Фиг. 12. Възрастово разпределение на кандидат – студентите за специалност „медицинска сестра“

Мотивацията за учене може да бъде определена като система от подбуди, предизвикващи учебна активност. От анализа и представените резултати е видно желание за учене във всички възрастови групи от кандидат – студентите. Най-голям е относителният дял /59,00%/ във възрастова група от 18 – 25 год., следвани от възрастта 25 – 35 год. /23.00%/. Този резултат се дължи на проява на интерес към сестринската професия при хора, които са практикували друга професия, но са

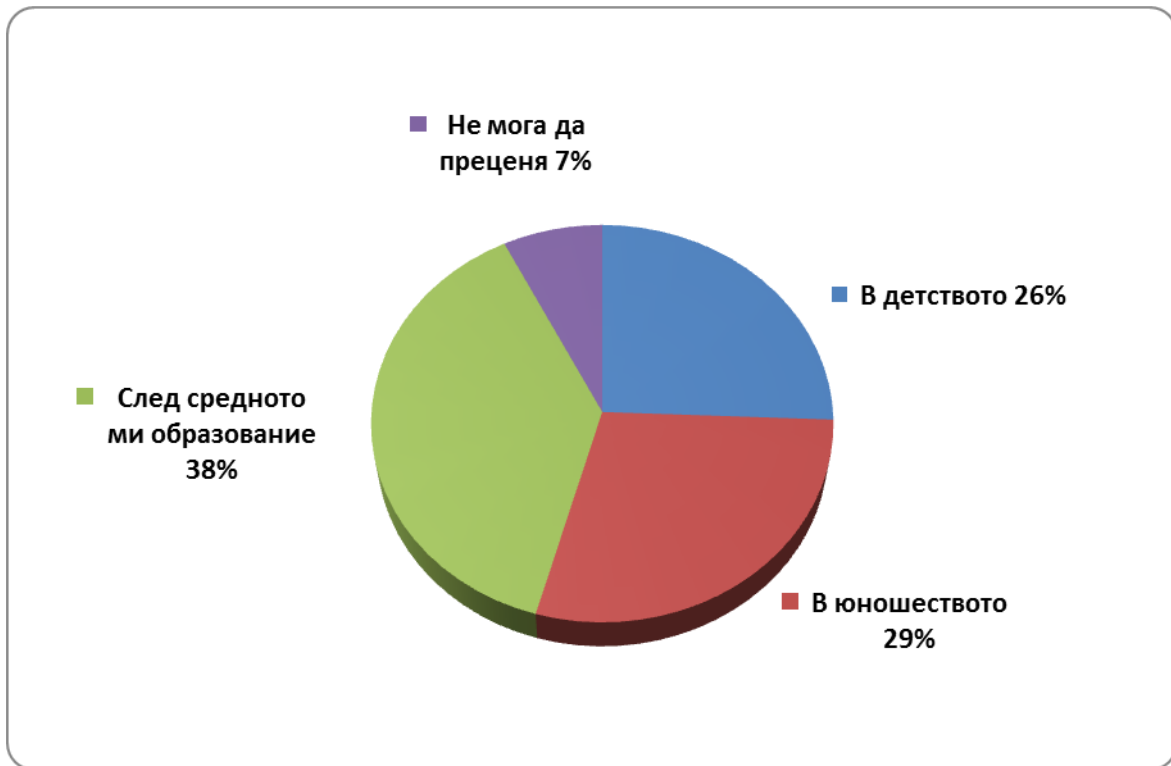
разочаровани или останали без работа по тези специалности. В потвърждение на факта е и високият относителен дял на анкетираните лица във възрастовата група 35 – 40 год., които са 9.00%.

Широките дискусии, свързани с ниски доходи и социален статут на медицинските сестри, направиха професията непривлекателна за младите, току – що завършили ученици. Към нея в последните години се ориентираха жени в активна възраст, някои , от които с друга професия или отгледали децата си като домакини, за които професия свързана с грижи и помощ е естествено тяхно ежедневие. Високата безработица в редица други сфери на икономическия живот направи привлекателна професията „медицинска сестра“ за хора, които искат нормална работа до достигане на пенсионна възраст. Заплащането на този труд, макар и не удовлетворяващо, е по-сигурно в държавния, отколкото в частния сектор, според мнението на респондентите. Голямото търсене на специалисти, оказващи професионални грижи, поради демографските процеси и нарасналия дял на пациентите с хронични заболявания и стари хора у нас, и в страните от Европа прави избора на тази професия дълбоко мотивиран и предоставя възможности и сигурност за работа в страната и ЕС.

Обучението на студенти, особено на възраст над 40 години в медицинска професия е затруднено от големия обем учебен материал за усвояване и намалените способности на студентите за запомняне, загубените навици за учене. В същото време личният опит подпомага разбирането и запомнянето чрез вече натрупаната житейска практика. Тези студенти са отговорни и притеснителни, поради което те приемат процеса на обучение много емоционално.

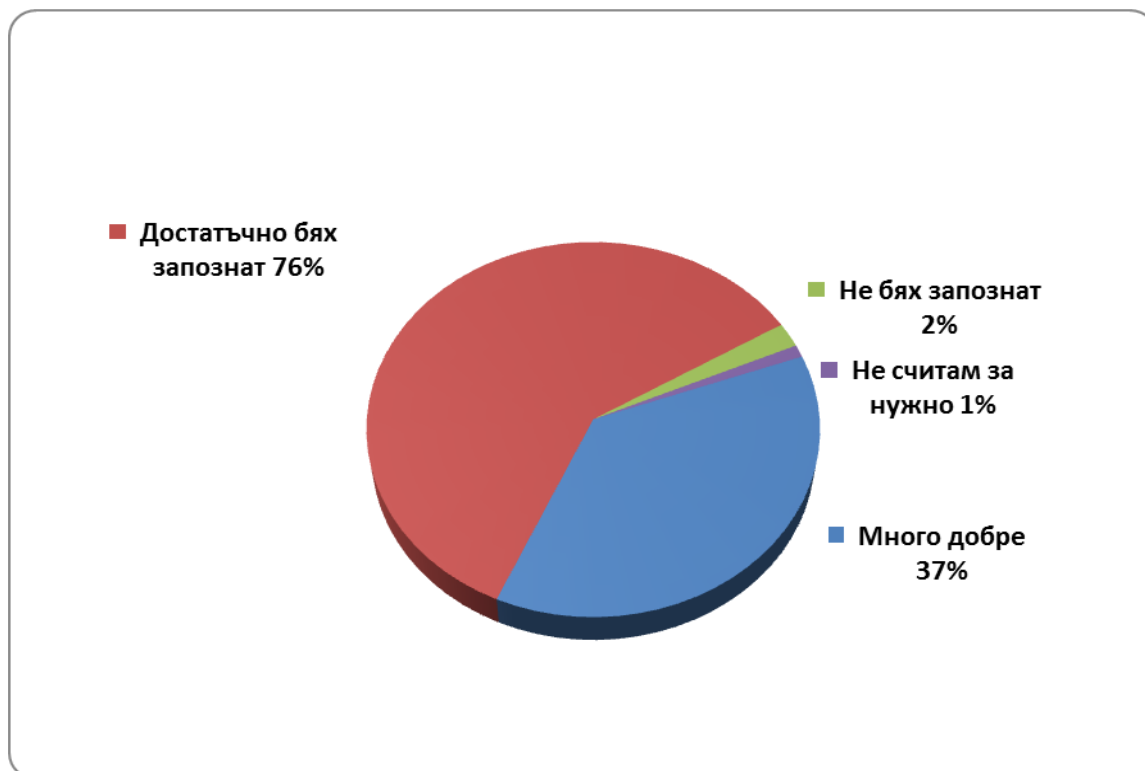
Периода в който възниква желанието за продължаване на образованието е различен и повлиян от различни фактори. Решението за

работа в системата на здравеопазването е обусловено от разнопосочни мотивационни стимули.

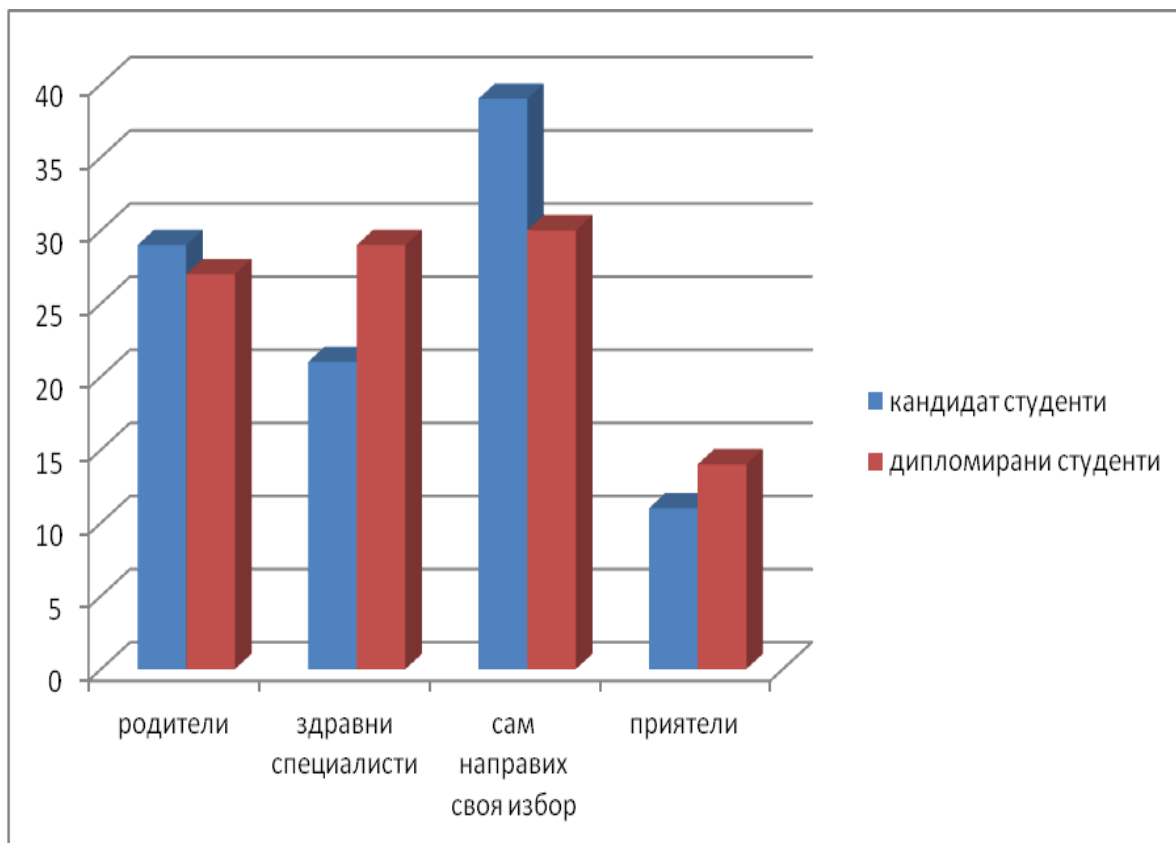
Фиг. 13. Време на възникване на желание да работа в системата на здравеопазването

Мотивацията за учене в голяма част от респондентите /38.00%/ се определя като осъзната в посока здравеопазване, след завършване на средното си образование. Около 26.00% от анкетираните лица са установили това свое влечение и нагласа в юношеството, а 26.00% още в детството.

Фиг. 14. Разпределение по степен на информираност относно професията на медицинската сестра

Висок е относителният дял на лицата /76.00%/ , които са заявили, че преди да изберат професията „медицинска сестра“ са били много добре запознати със същността и. Имайки предвид източниците на информация, който ползват подрастващите и поставената под съмнение достоверност на тази информация, едва ли степента на запознатост с професията е толкова висока. Проявеният интерес към каквато и да било информация е сам по себе си мотивационен фактор. Като „добре запознати“ се определят 37.00% и много малко анкетирани не са запознати със същността на професията и това не е било от значение за избора им.

Фиг. 15. Фактори, повлияли професионалния избор на кандидат и дипломант – студенти

Сравнявайки двете групи респонденти се установява, че факторите повлияли избора за професия са сравнително еднакви. Прави впечатление високият относителен дял на лицата, направили сами своя избор, което е показател за осъзнато самостоятелно решение.

Мотивацията и избора на професия е доста сложен процес за младите хора в съвременното общество. Изборът на сестринската професия е необходимо да се осъществява само и единствено от хора, които се чувстват удовлетворени от извършването на грижи и помощ към нуждаещите се, чувстват този избор като потребност за себе си.

Фиг. 16. Относителна тежест на мотивите за избор на професията

Анализът на получените резултати показва, че най-голям е относителният дял на респондентите, които посочват, че тяхната мотивация за избор на тази професия е „желанието им да се грижат за хората и тяхното здраве“. Това са близо 1/3 от анкетираните кандидат – студенти.

На второ място (22.0%) са тези, които считат, че с тази професия ще „имат възможност за трудова реализация у нас“. Действително сестринската професия е една от професиите, за която през последните години се предлагат много работни места, но не се заемат най-вече поради ниското заплащане на труда.

На трето място са анкетираните, които споделят, че професията на медицинската сестра за тях е една „интересна и творческа професия“ –

18%. Дълги години професията на медицинската сестра у нас се регламентираше от нормативни документи, според които „медицинската сестра е помощник на лекаря“. Проведените реформи в образованието на медицинските сестри имаше за цел да промени статута на сестринството у нас и да го направи равностойно с това в останалите европейски държави, а именно – да се насочат дейностите на медицинските сестри към грижите, не само за болните хора в болница, но и към тези, които живеят и работят с хронично заболяване, те са в дома, към тези, които са здрави и трябва да съхранят здравето си и за в бъдеще. За изпълнението на тези дейности са необходими хора, които имат творческо мислене и непрекъснато желание за професионално развитие.

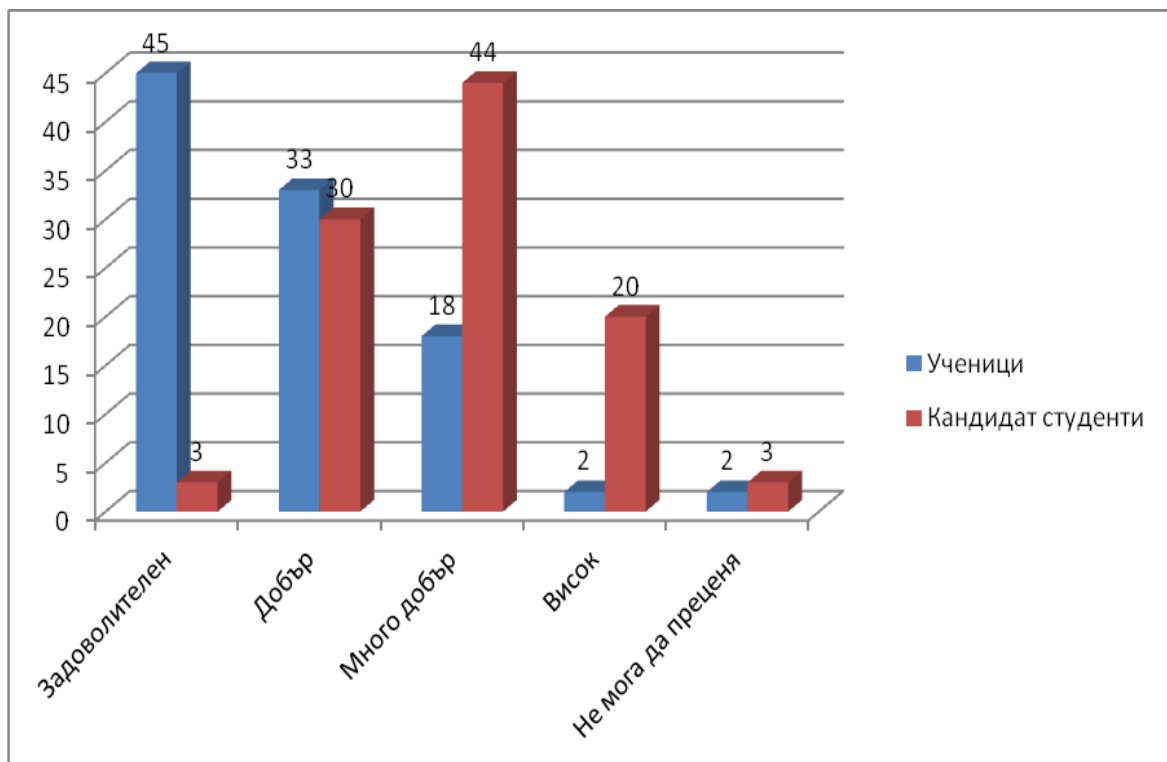

Фиг. 17. Мнение относно социалния статут на професията „медицинска сестра“

Професията на медицинска сестра поставя високи изисквания към тези, които са я избрали. Тя не е само призвание и средство за препитание,

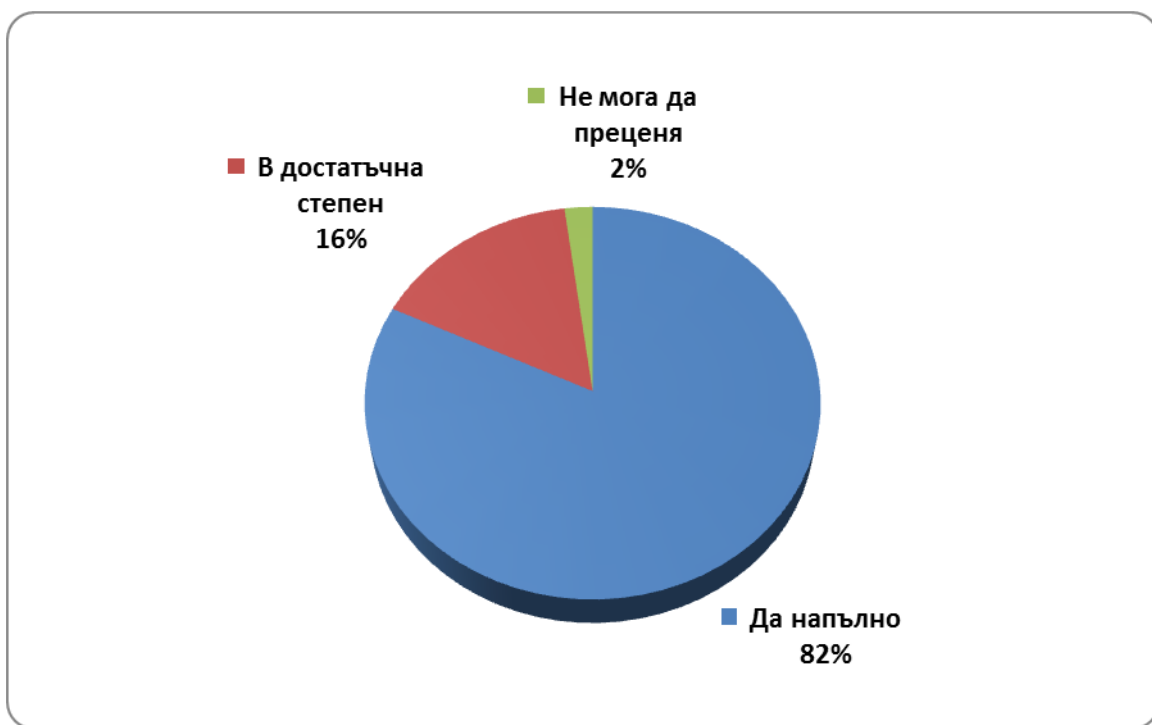
тя е наука и сериозна отговорност. Това предполага определяне на висок статут в обществото ни, но само 15.0% от анкетираните ученици определят сестринската професия като престижна.

Избралите вече професията кандидат – студентите оценяват социалният статут на медицинската сестра като висок / 44,00%/, 30.00% го оценяват като приемлив и 20.00% като много висок. Тези резултати значително се разминават с тези на учениците. Те определено отразяват дуализма по въпроса – потвърждават мнението, че сестринството се възприема и не се възприема като престижна професия. Затова зададохме въпроса с раздробени степени на социалния статут на професията и получихме следните резултати.

Фиг. 18. Сравнителен анализ на социалния статус на професията „медицинската сестра“ / $p < 0,05$ /

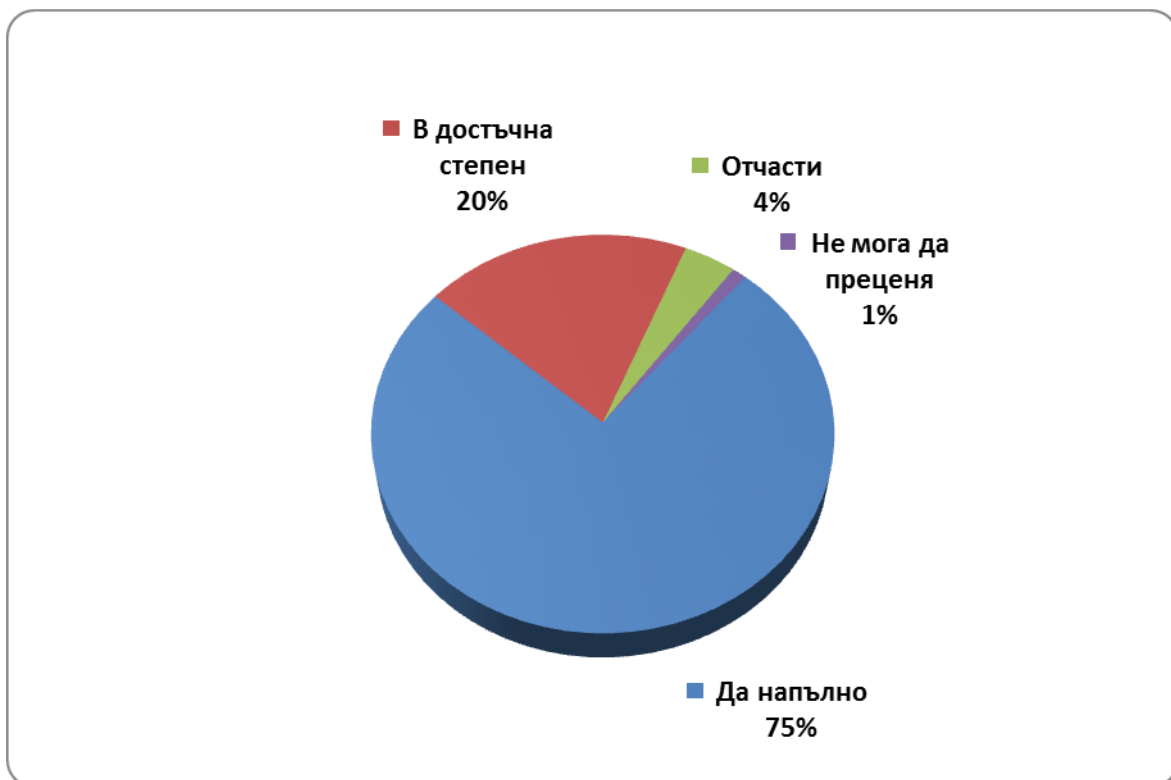
Данните от проучването показват, че непълната представа на учениците за професията на медицинската сестра значително повлияват мнението им относно статута на тази професия. В голяма степен те смятат, че статута е задоволителен. Кандидат студентите са на друго мнение и тяхната преценка е, че статутът на медицинската сестра в обществото е много добър. Това разминаване най-вероятно е повлияно от степента на информираност за същността на професията и разкрива взаимовръзка между познаване същността на професията и определяне на социалната и значимост и статута.

Фиг. 19. Разпределение по степен на увереност за правилен избор

Прави впечатление високият относителен дял на лицата, заявили, че са напълно убедени в правилността на избора си /82.00%/. Това ниво на мотивация е обнадеждаващо. Мотивацията е сбор от динамични компоненти и поддържането и е свързано с много усилия, постоянство и

целенасоченост. Тя не е константна величина и непрекъснато трябва да се поддържа. Мотивите се пораждат, развиват и изменят, преориентират се и се допълват, понякога се и подменят. Интересът към професията, желанието за израстване до голяма степен определя крайния резултат. Около 16.00% от респондентите са убедени в достатъчна степен в своя правилен избор, но не напълно.

Фиг. 20. Очаквания на кандидат – студентите за морална удовлетвореност от направения професионален избор

Получените данни показват, че анкетираните кандидат – студенти, като цяло имат сериозни очаквания от избраната от тях професия по отношение на моралната им удовлетвореност (75%). Отговор „в достатъчна степен“ са посочили 20% от анкетираните, а „отчасти“ – 4%. Тези резултати показват, че кандидат – студентите, които са избрали

професията на медицинската сестра имат много ясни и високи очаквания за тяхната бъдеща професионална реализация, която ще им позволи да се чувстват морално удовлетворени като професионалисти от различните структури на здравеопазната система. Моралният избор има своето важно място за професиите свързани със здравните грижи, поради което е необходимо да се изтъква приоритетно му значение. Желаетелите да се посветят на професията на медицинската сестра трябва да притежават необходимите личностни качества, да проявяват постоянство и упоритост. Трябва да имат и силна мотивация, защото това е професия, която е свързана с висока професионална отговорност и емоционална обвързаност.

Фиг. 21. Влияние на различните мотиви за избора на професията на медицинската сестра

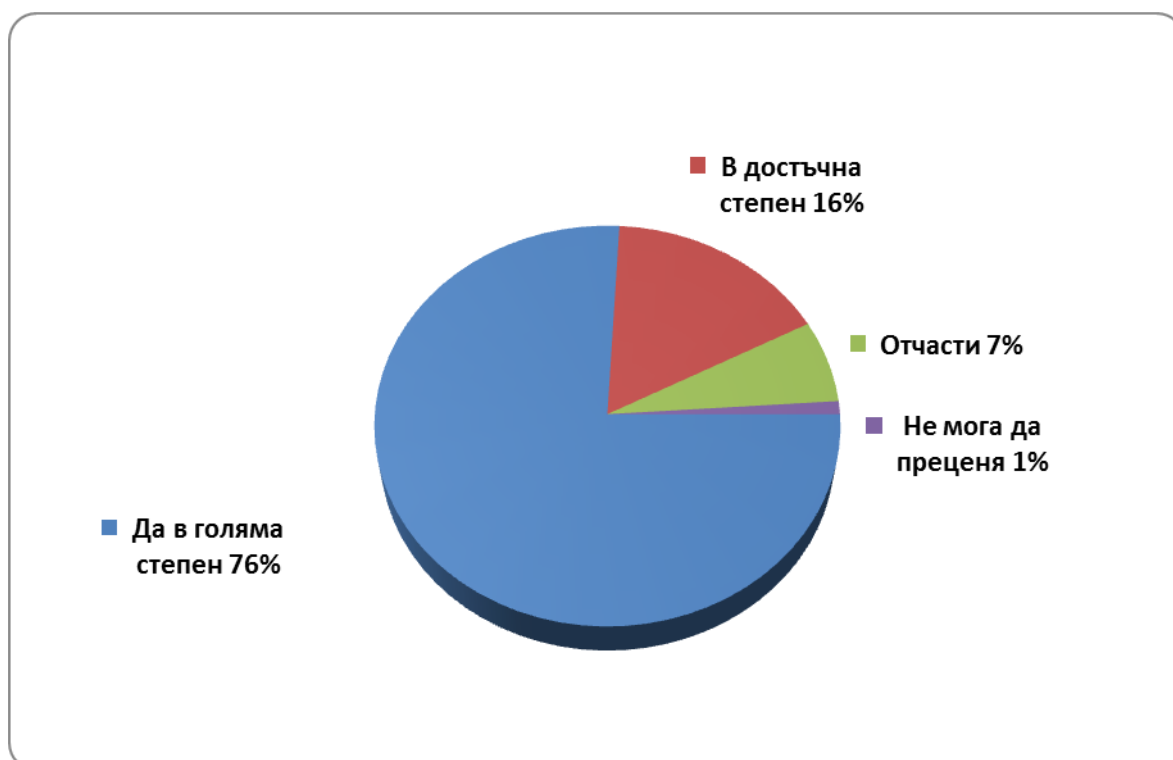
Според мнението на анкетиранията лица, най – силно влияние от мотивиращите фактори при избора на професия оказва “удовлетвореността от извършеният труд” (26%). Това е водещ мотивиращ фактор и за останалите професии. Човек трябва да бъде удовлетворен от извършваната професионална дейност, за да се чувства добре от своята професионална реализация. Близо една четвърт от анкетиранията – 24.0 %, посочват като водещ мотивиращ фактор „уважението на болните и техните близки“. Ето защо хората, които се посвещават на тази професия остават удовлетворени в края на дежурството си от признателността на пациентите и подобреното им състояние, независимо от физическото и психическото натоварване на което са били подложени. Също толкова висок е и относителният дял (24%) на респондентите, които избират професията на медицинската сестра заради възможностите за професионална квалификация.

Действително трябва да подчертаем, че през последните години реформите в обучението на медицинските сестри доведе до сериозни промени, в резултат на които медицинските сестри имат възможност да повишават образователната си степен от една страна, а от друга – имат възможност да се развиват професионално в различните медицински направления. Това създава условия, когато един професионалист има силна мотивация за развитие и усъвършенстване, той да може да го постигне след като направи своя избор. Значително по-малък е относителният дял на анкетиранията лица, които считат, че това е професия, която се ползва с уважение в колектива и обществото ни (14%).

Повишаването на авторитета на медицинските сестри е възможно чрез тяхното непрекъснато професионално развитие, както и чрез подобряване на качеството на сестринските грижи и удовлетвореността на пациентите от всички сфери на здравеопазването.

Според анкетирания кандидат – студентите „справедливата оценка и доброто заплащане“ имат изключително слабо влияние за тяхната мотивация (7%). Редица изследвания стигат до извода, че след няколко годишна работа в здравната система въпросът за доброто заплащане на труда става все по-важен за медицинските сестри. Може би много млади хора биха избрали професията на медицинската сестра, но мотивацията им се намалява поради ниското заплащане на труда на медицинските сестри в страната ни и липса на адекватна методика за оценяване на персонала в сферата на здравеопазването.

Изборът на професия винаги се свързва с определени очаквания. Ето защо за нас е важно да установим какви са очакванията на младите хора, които кандидатстват, за да се обучават по тази специалност.

Фиг. 22. Очаквания за удовлетвореност от практическото обучение

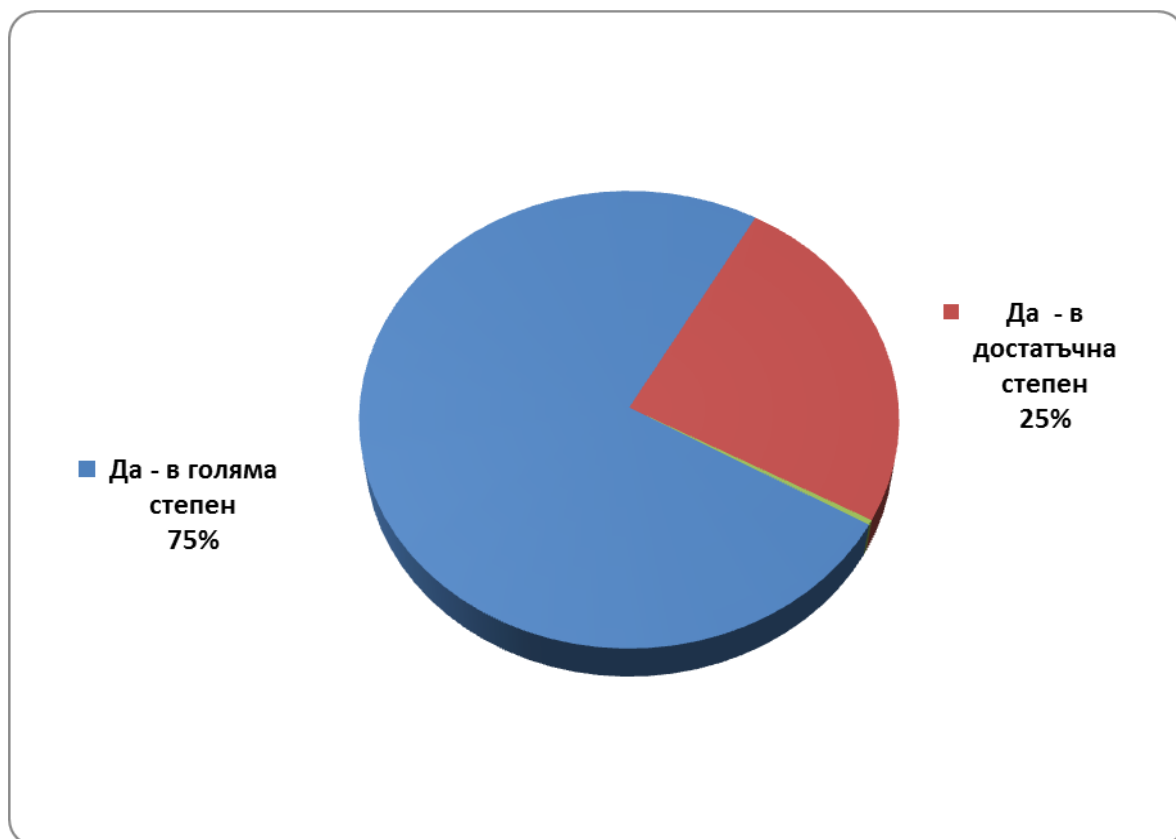
Анализирайки получените резултати се установява, че 76,00% от анкетираните кандидат – студенти смятат, че практическото обучение в болница ще засили тяхната мотивация, а 16.00% от тях са с очаквания в достатъчна степен да се повлияят. Имайки предвид, че един от мотивиращите фактори за избор на професията е контакта със здравен специалист, резултата не е неочакван. Очакванията за среща с реалната болнична обстановка са натоварени основателно с високи очаквания. Тук отговорността на действащия медицински специалист е много голяма относно поддържането на достигнатото ниво на мотивация. Малък е процентът на анкетираните лица, които само „отчасти” се надяват практическото обучение да повлияе тяхната мотивация за обучение./7.00%/

Фиг. 23. Очаквани условия, подкрепящи мотивационните стимули при анкетираните кандидат – студенти

В потвърждение на предния анализ сред очакваните фактори за мотивация са „общуването с други медицински специалисти“ / 25.00% /, което отново подчертава значимостта и отговорността на работещите вече професионалистите по здравни грижи за привличане към професията на млади хора за обучение. Организацията на учебния процес е фактор, на който е отредено същото значение /22.00%/ . Наред с това анкетираните лица очакват един от факторите с най-значима роля за мотивацията им да бъде личността на преподавателя /16.00%/.

На следващата фигура е представена очакваната роля на преподавателя за поддържане на мотивацията за усвояване на сестринската професия.

Фиг. 24. Очаквано влияние на преподавателите върху мотивацията на анкетираните кандидат – студенти

Учебният процес е двустранен и за да бъде ефективен е от значение както желанието на студента да се обучава, така и компетентността и личностните качества на преподавателя като човек, професионалист и педагог. Предизвикателство за преподавателя е да създаде във всеки студент увереност за самостоятелна работа, да намери индивидуален подход за това и да го приложи. Преподавателят се явява модератор на учебния процес във всичките му плоскости и измерения. Много висок е относителният дял на респондентите /75.00%/, които възлагат големи очаквания към професионализма и уменията за въздействащо поднасяне на учебния материал от страна на преподавателя.

Фиг. 25. Планове и нагласи за професионално развитие в бъдеще

Желанието за продължаващо образование и поддържащо обучение е ясно заявено от анкетираните лица, 45,00% са заявили желание да

специализират след приключване на обучението си в дадена област на медицината и здравните грижи, а 32.00% смятат да продължат образованието се в по-висока квалификационна степен. Продължаващото обучение е задължителен елемент в практикуването на професията „Медицинска сестра“ и нагласата за това е основа за изграждане на висококвалифицирани специалисти. Много малък е относителният дял на заявилите, че не желаят да се продължат образованието си след дипломиране като медицински сестри. /4.00%/.

Фиг. 26. Методи за подбор на студенти в специалност „медицинска сестра“

На въпроса „Как считате, че е добре да се прави подборът на кандидатите за студенти по специалност „медицинска сестра“?“ повече от половината анкетирани посочват сегашната форма „Мотивационно интервю“ /56.00%/. До преди десетина години подборът на кандидатите за

медицински сестри се осъществяваше чрез полагане на изпит по биология. Това е форма на кандидат – студентски изпит в направления „медицина“, „дентална медицина“ и „фармация“. При недостатъчен състезателен бал кандидатите от тези направления се насочваха към сестринското поприще. Много от тях опитваха отново в следващите години да кандидатстват за лекари или фармацевти и тези, които успяваха, напускаха сестринското си обучение. Така броят на дипломираните медицински сестри се редуцираше спрямо приетите за следване. Трябва да се отбележи също, че този изпит има високи изисквания и подборът на бъдещите медицински сестри беше успешен – умни и мотивирани млади хора за обучение. Пазарните промени в страната доведоха до голямо предлагане на специалности във висшите училища, а демографската криза принуди ръководствата на тези училища да коригират изискванията си към кандидатите. Обучението на медицинските сестри с ОКС „бакалавър“ за четири години и висока годишна такса от седемстотин лева и предстояща ниска заплата след дипломирането се превърна в непривлекателна алтернатива. Приемането на страната ни за членка на ЕС също наложи промени в кандидат – студентския изпит, който цели да открие и подбере кандидати с дълбока вътрешна мотивация и подходящи личностни качества за тази професия. В същото време културата и способностите на кандидатите да запомнят и възпроизведат голям обем знания е от съществено значение за успешното завършване на следването. Затова се отчитат като важни личната обща и здравна култура и интереси на кандидата – 20.00% смятат, че общата здравна култура е от значение и трябва да се оценява на кандидат – студентския изпит.

Кандидатите и впоследствие студентите от специалността „медицинска сестра“ са от различни региони на цялата страна.

Табл. 3. Брой на студентите от специалност „медицинска сестра“ по региони

Регион	Брой студенти			
	I курс	II курс	III курс	IV курс
София	34	26	27	30
Югозападна България	25	21	18	13
Северозападна България	6	9	8	8
Югоизточна България	3	2	-	-
Район Пловдив	2	3	2	-
Район Плевен	4	3	6	2
Район Варна	-	4	3	3
Общо	74	68	64	56

Студентите от София са близо половината от приетите за обучение студенти. Прави впечатление, че студентите са от всички региони на страната, дори и от градове, в които има университет, с обучение по специалността „медицинска сестра“. Незначителният брой студенти от

Северозападна България се дължи на приема във Филиал Враца, на МУ София, който е териториално по-удобен за живеещите в този регион, с най-ниски икономически показатели за страната. Закриването на медицинския колеж в гр. Благоевград преди пет години доведе до София кандидатите за специалност „медицинска сестра”. Разкриването от тази година на обучение по тази специалност в ЮЗУ в гр. Благоевград също би могло да повлияе негативно върху броя на кандидатите в МУ София.

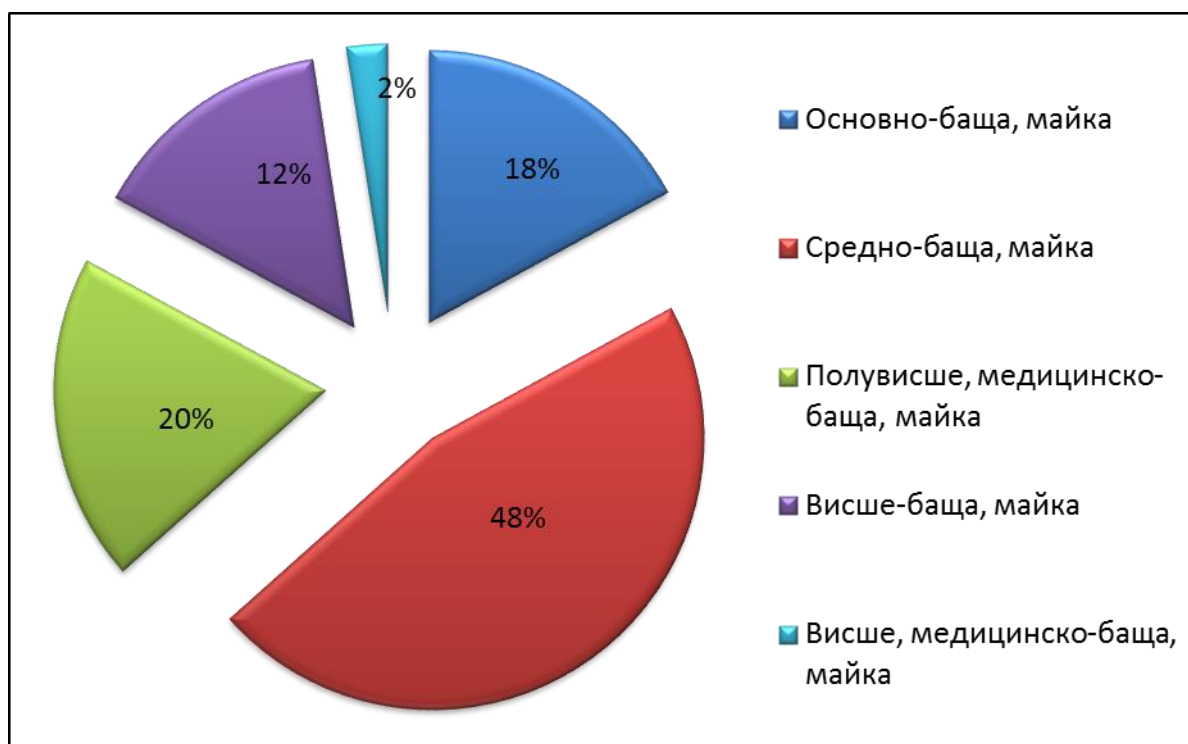
Изводи:

- Висок е относителният дял на лицата /76.00%/ , които са заявили, че преди да изберат професията „медицинска сестра” са били много добре запознати със същността и;
- Изборът на кандидат – студентите е повлиян от вътрешна мотивация – желанието им да се грижат за хората и тяхното здраве /30.0%/ и да бъдат полезни за себе си и обществото;
- Повлияни от положителен пример на медицинския специалист са 21.00% и най-висок е относителният дял на респондентите, които са направили своя избор самостоятелно /39.00%/;
- Само според 15.0% от учениците сестринската професия е престижна, но значителна част от кандидат – студентите оценяват социалният статут на медицинската сестра в обществото като висок /44.00%/ , а 30.00% го оценяват като приемлив и 20.00% като много висок;
- Анкетираният кандидат – студенти са убедени в правотата на своя избор /82.0%/ и очакват голяма степен морална удовлетвореност от сестринската професия;

3.3. Характеристика на мотивацията за професионална реализация на дипломант – студентите

По данни на съсловната организация на медицинските сестри, акушерките и асоциираните професии /БАПЗГ/ броят на медицинските специалисти в страната прогресивно намалява. Налага се задълбочено изследване на факторите, повлияващи избора на тази професия.

Семейната среда е съществен елемент при формиране развитието на индивида. Образованието и професията на родителите е предпоставка за избора на професия и от тяхното дете.

Фиг. 27. Разпределение по степен на образование на родителите

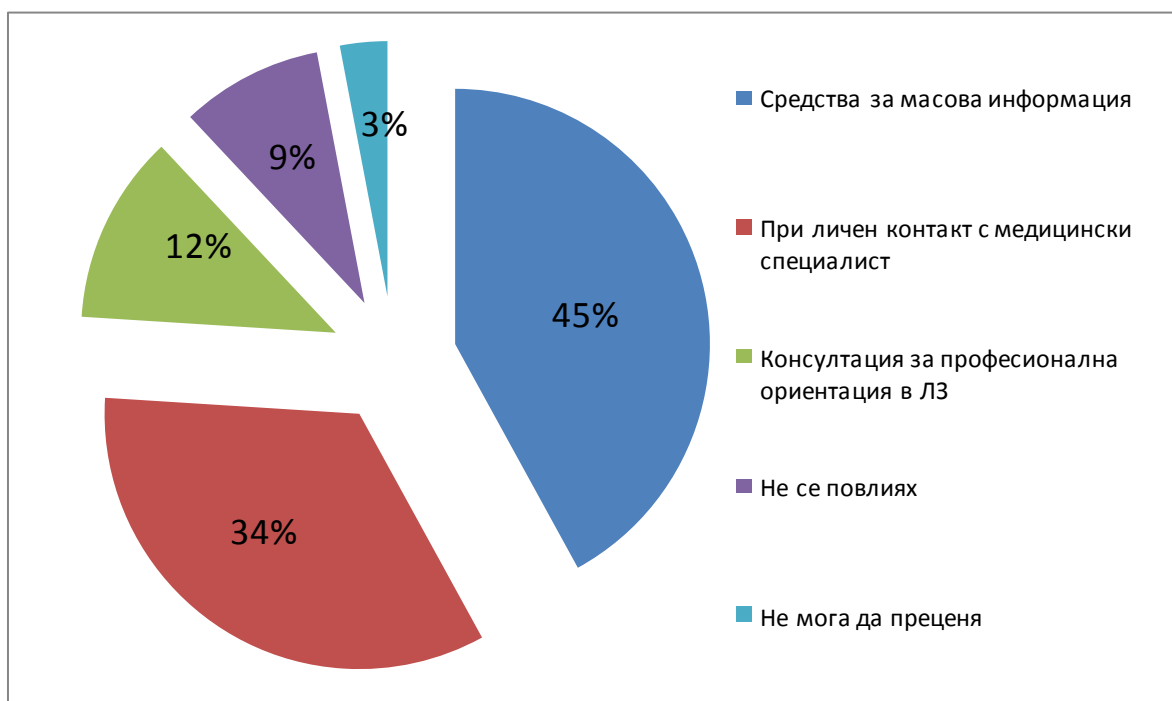
На въпроса „С какво образование са Вашите родители?“, почти половината анкетирувани лица посочват отговор „средно образование“. С

медицинско образование са родителите на 20.00% от анкетираните лица, а едва на 12.00% са с висше медицинско образование.

Основен момент при решението на въпроса „Каква професия да избереш?“ има значение това, доколко си информиран и от къде е твоята информация за тази професия. В нашето съвремие, с безброй източници на информация, е трудно да се прецени коя информация е вярна и достатъчно достоверна. Ако личният семеен пример за практикуване на медицинска професия е положителен, очакванията са той да бъде продължен. Тази приемственост в професията дава възможност за предаване на ценен опит и знания. Получаването на информация е от най-достоверният източник.

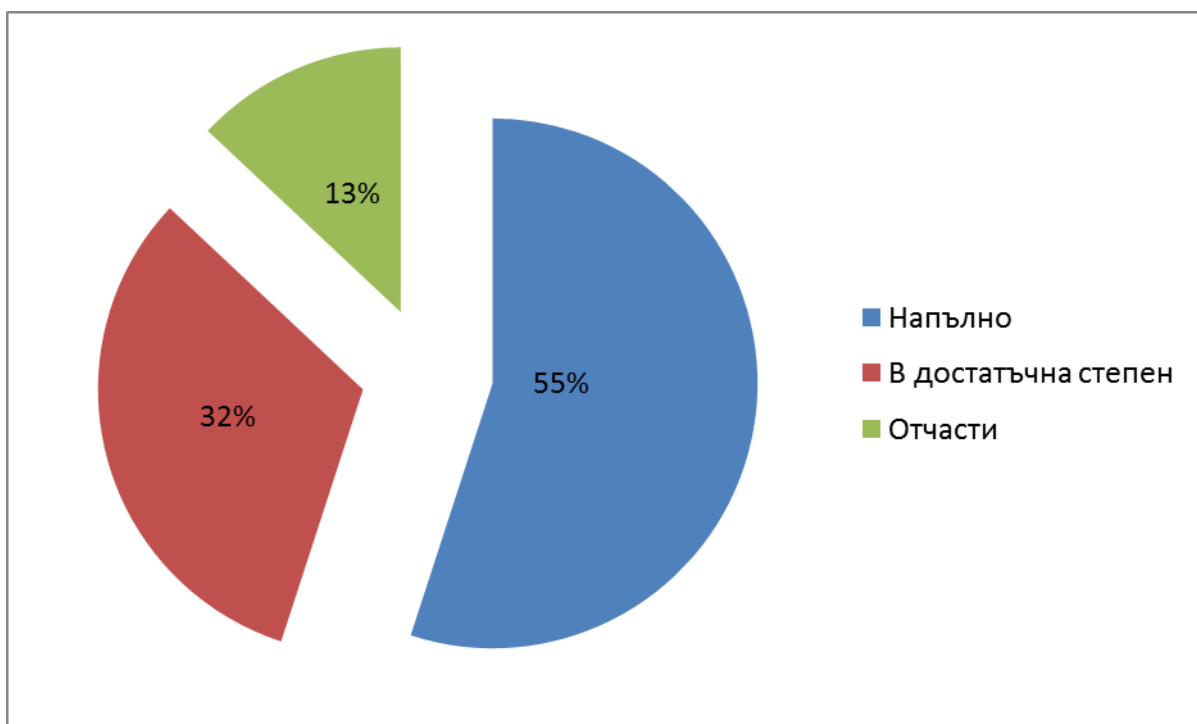
Потвърждава се значението на „семеината традиция“ като основен и значим фактор при професионалния избор. /проф. Ц. Воденичаров/

Семеината традиция в професионалната ориентация е фактор, на който разчитат не само медицинската, а и много други професии.

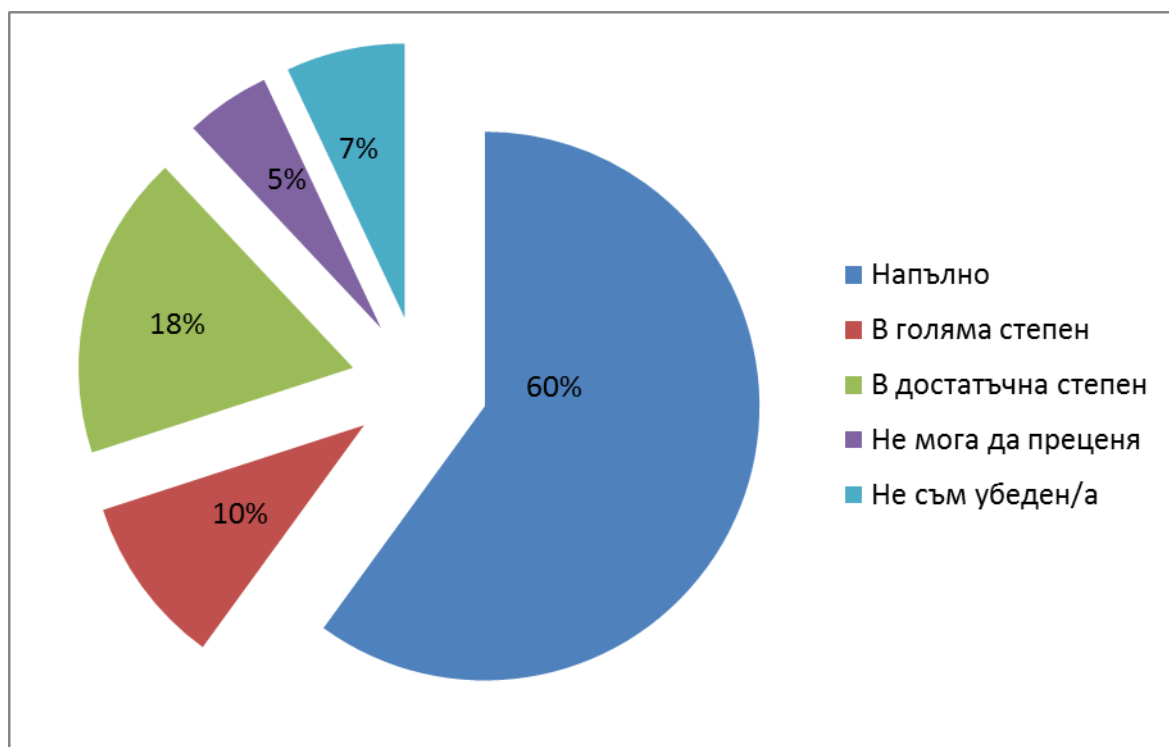
Фиг. 28. Разпределение по фактори, повлияли професионалния избор

На въпроса „Какво повлия най – силно на професионалният Ви избор?“, значителен е относителният дял на респондентите (45.00%) , които посочват, че това са средствата за масова информация. Впечатлени от работата на медицинския персонал при посещения в лечебно заведения са 34.00% от анкетираните лица. Доброто впечатление, което те са оставили в анкетираните лица като пациенти и близки, е показател за високия професионализъм и хуманно отношение на хората в бели престилки към пациента. Относително нисък е дялът (12.00%) на респондентите, които са се повлияли от посещения в здравни заведения с цел професионална ориентация. Възможностите за израстване в професията, насоките за специализация са мотиви, които значително повишават желанието за реализация в дадена професия.

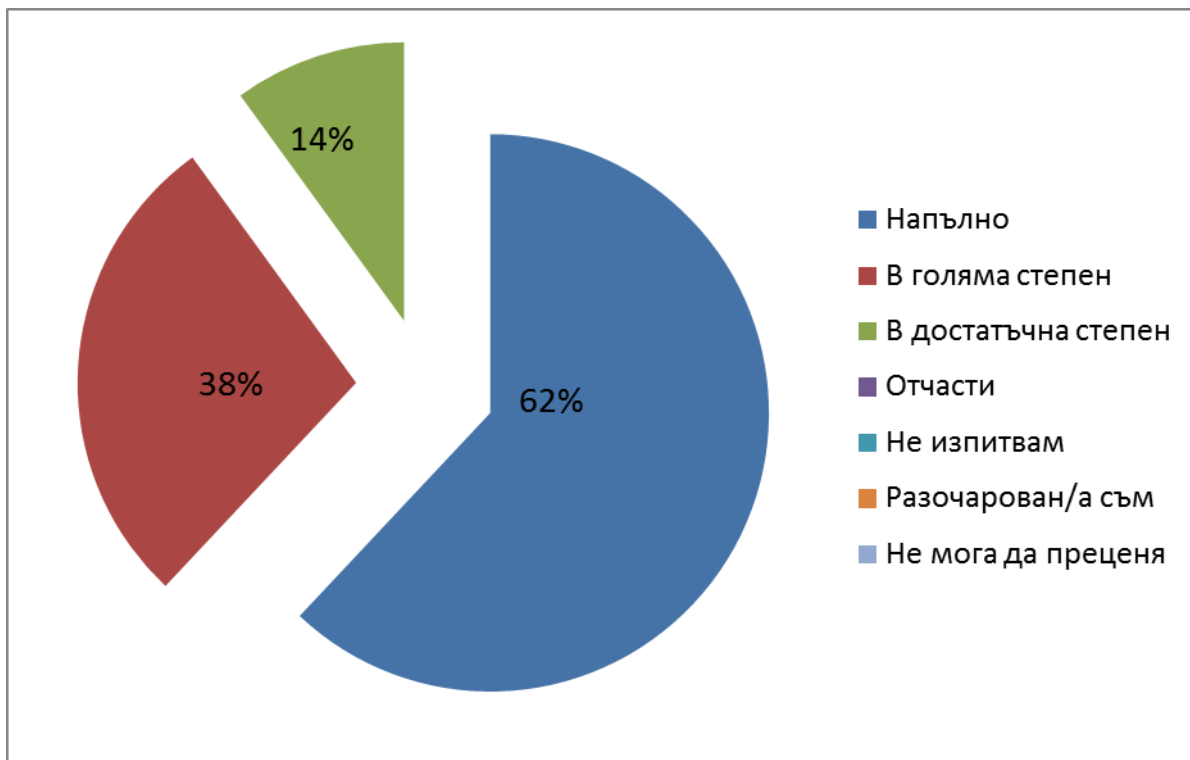
Фиг. 29. Разпределение според удовлетвореността от професионалния избор

На въпроса „Удовлетворени ли сте към настоящият момент от професионалният си избор?“ 55.00% от анкетираните лица са удовлетворени. Това е сериозен показател за качеството на обучение и професионализма на преподавателите. Обучението на медицински сестри във ФОЗ е съобразено с изискванията за обучение по регулирана професия на ЕС и с потребностите на студентите и техните изисквания към качеството на учебния процес и професионалната им подготовка. Удовлетвореността е вътрешно чувство на задоволство от постигнат резултат при трудно постижима цел. Удовлетворението, както всички емоции, е мотивиращ фактор на поведението и желанието за развитие в дадена насока. Напълно са удовлетворени 55.00% от респондентите и това е убедителен отговор на дипломираните студенти.

Фиг. 30. Разпределение по степен на увереност за правилен избор

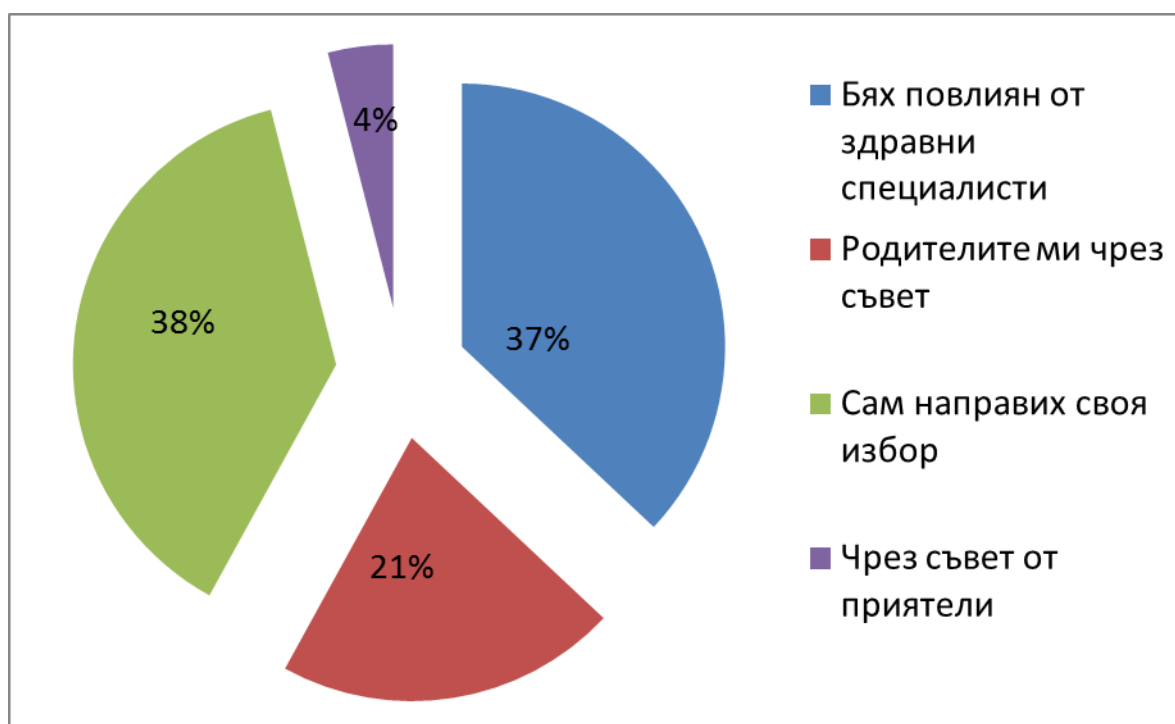
Опитвайки се да определим степента на убеденост за правилен професионален избор 60.00% от студентите посочиха отговор „да, напълно“. Резултатите демонстрират нарастваща убеденост за значимостта на професията, след началото на обучението. Осъзнатата висока отговорност на професията и изискванията за висок професионализъм, както и необходимостта от непрекъснато обучение, не намалява тази убеденост на студентите с годините на обучение. Убедени в достатъчна степен са 18.00%, в голяма степен 10.00% и 7.00% не са убедени.

Фиг. 31. Разпределение според удовлетвореността от обучението

Позитивна мотивационна нагласа е индикатор за качеството на преподаване. Удовлетвореността от преминалия период на обучение е положителен, 62.00% от респондентите са напълно удовлетворени и това засилва положителната нагласа за практикуване на професията на медицинската сестра.

Академичната мотивация е основен фактор за изграждането на добри специалисти с висше образование. Оценките на равнището на академична мотивация са от значение при управлението на учебния процес и планиране, и въвеждане на нови форми на обучение. Академичната мотивация е част от мотивационната ориентация към собствено професионално развитие. В голяма степен удовлетворени, но не напълно, са 38.00% от анкетиранияте студенти, което изисква преразглеждане на някои проблемни аспекти на учебния процес и изчистване на евентуални пречки.

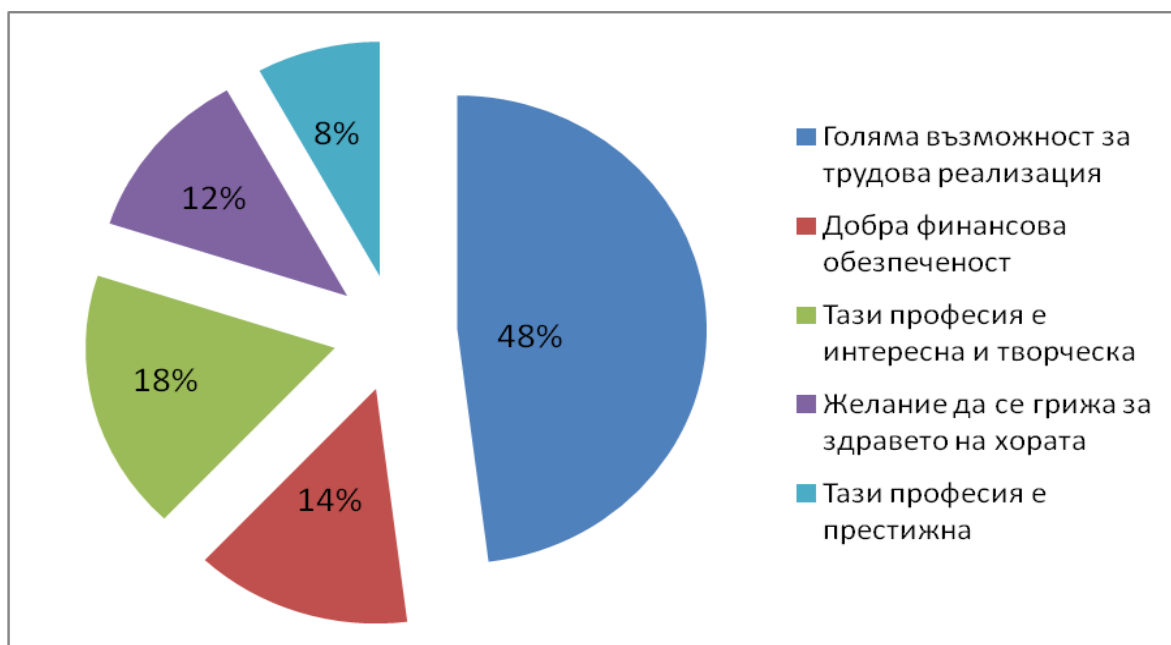

Фиг. 32. Разпределение на анкетиранияте според оказаното им влияние за професионален избор

При избор на професия човек се води от вдъхновяващи примери. Повлияни от добрия, вдъхновяващ пример на здравни специалисти са 37.00% от анкетиранияте лица. Това е оптимистичен, положителен резултат,

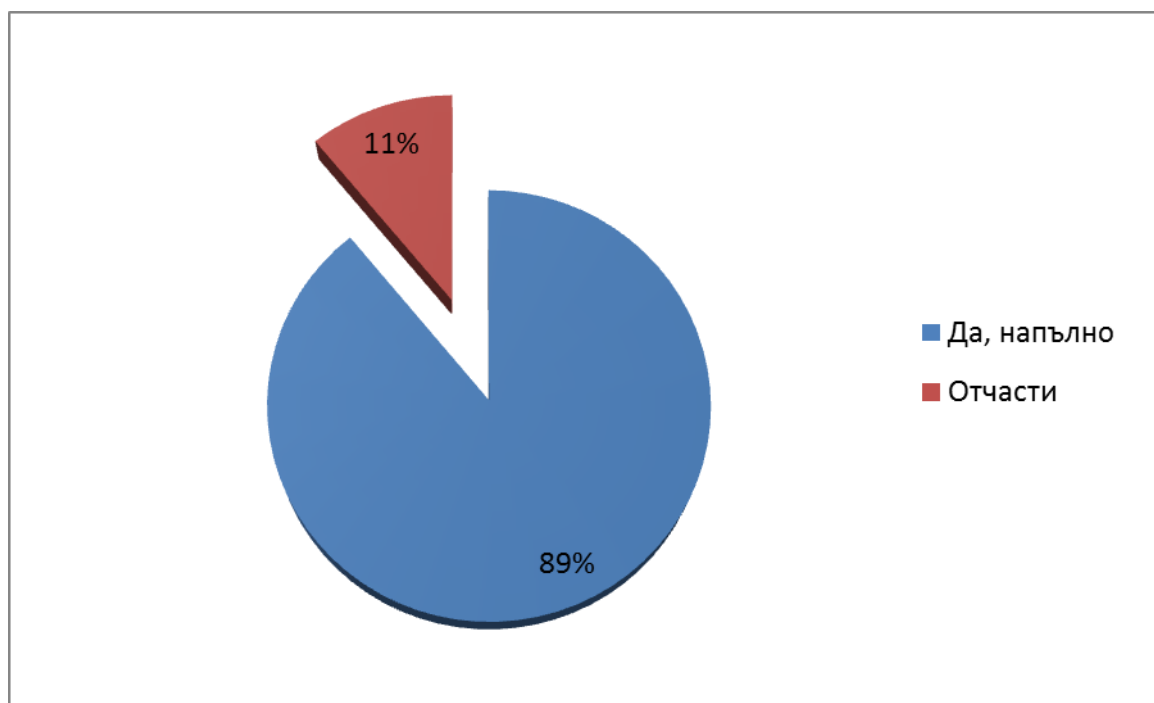
но и голяма отговорност за обучаемите и обучителите в тази професия. Освен професионални умения и знания, медицинската сестра притежава и качества като емпатийност, съпричастност, вежливост, топлота, милосърдие. Тези високи морални и човешки изисквания, които поставя сестринската професия са достойни да вдъхновяват и да бъдат обект на подражание.

Ролята на родителите при избора на професия също е значима. Безспорен е фактът, че родителят е способен силно да повлияе професионалния избор на детето си и да го насочи в определена житейска насока. Затова най-вероятно 21.00% от респондентите са посъветвани да изберат професията „медицинска сестра“ именно от родителите си. Споделящите, че сами са направили своя избор са 38,00%. Професионалното ориентиране и професионалното самоопределяне са съществена част от общото развитие на индивида. То е предпоставка за успешна кариера и морална удовлетвореност.

Фиг. 33. Разпределение на анкетираниите според мотивите за професионален избор

Професията на медицинската сестра е трудна и отговорна. От медицинските сестри се изисква и очаква непрестанно повишаване на професионалната квалификация и самоусъвършенстване. Това изисква непрекъснати усилия за поддържане на високо ниво, което се обуславя от факта, че малко хора са способни на това темпо на развитие. Тези обстоятелства закономерно водят до недостиг на медицински специалисти в системата на здравеопазване. От друга страна този недостиг осигурява възможност за по-голям избор на работно място /според законите на пазарната икономика, в условията на регулиран пазар в здравеопазването при увеличено търсене на кадри се повишава тяхната заплата – цена/, което в случая е положителен мотивиращ фактор за практикуване на професията „медицинска сестра“ у нас и по света, 48.00% от студентите са направили своя избор именно поради тази причина.

Фиг. 34. Повлияване на мотивацията от практическото обучение

Усвояването на практически умения в професията на медицинската сестра е с огромна важност, защото те са основно необходими за обгрижване на пациентите. Това отнежда на практическото обучение в ОКС бакалавър „медицинска сестра“ водеща роля. Обучението на медицинските сестри е сложен и многопластов процес, съпроводен със сериозни отговорности и компетентност на преподавателя. Този процес изисква висок сестрински и педагогически професионализъм от преподавателите по сестринско дело. Високият относителен дял на положителните отговори показва, че именно обучението в реална болнична обстановка помага на студентите да изградят у себе си умения за работа в екип, да прилагат основните етични принципи и да се ориентират в професионалните задължения и отговорности на избраната от тях медицинска специалност. Анализирайки резултатите става ясно, че анкетираните лица смятат, че практическото обучение спомага за създаването на необходимите професионални знания и практически умения за самостоятелна сестринска дейност. Много малък е процента на анкетираните лица, които все още са неуверени и им трябва повече практика.

Като един важен аспект в социологическото проучване може да се анализират отговорите на анкетираните лица относно тяхната самооценка за подготовката им за самостоятелна работа. Той е ориентиран към мнението на студентите в каква степен възприемат себе си като подготвени за професионална реализация след завършване на преддипломния си държавен стаж.

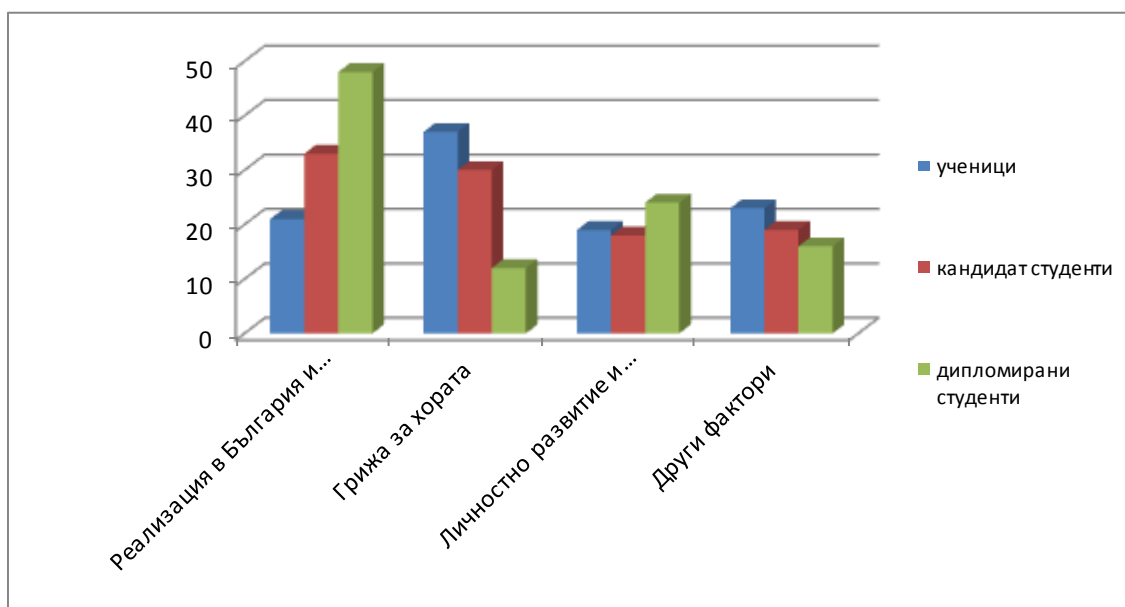
Фиг. 35. Самооценка на студентите относно тяхната подготовка за професионална реализация

Запитани стажантите – медицински сестри дали се считат за подготвени медицински кадри и имат ли самочувствие на добър специалист при завършване на преддипломния си стаж, най- висок е относителният дял на тези, които имат готовност за работа – 39.00% „да напълно“, следват отговорите: 22.00% „почти“, 11.00% „донякъде“, а 28.00% все още не се чувстват напълно готови за самостоятелна дейност.

Статистическият анализ показва, че студентите – медицински сестри се чувстват много добре подготвени за самостоятелна професионална изява. Самооценката им е много добра.

С напредване на процеса на практическото обучение, в хода на следването се увеличава увереността на бъдещите медицински специалисти в професионалните им знания и умения.

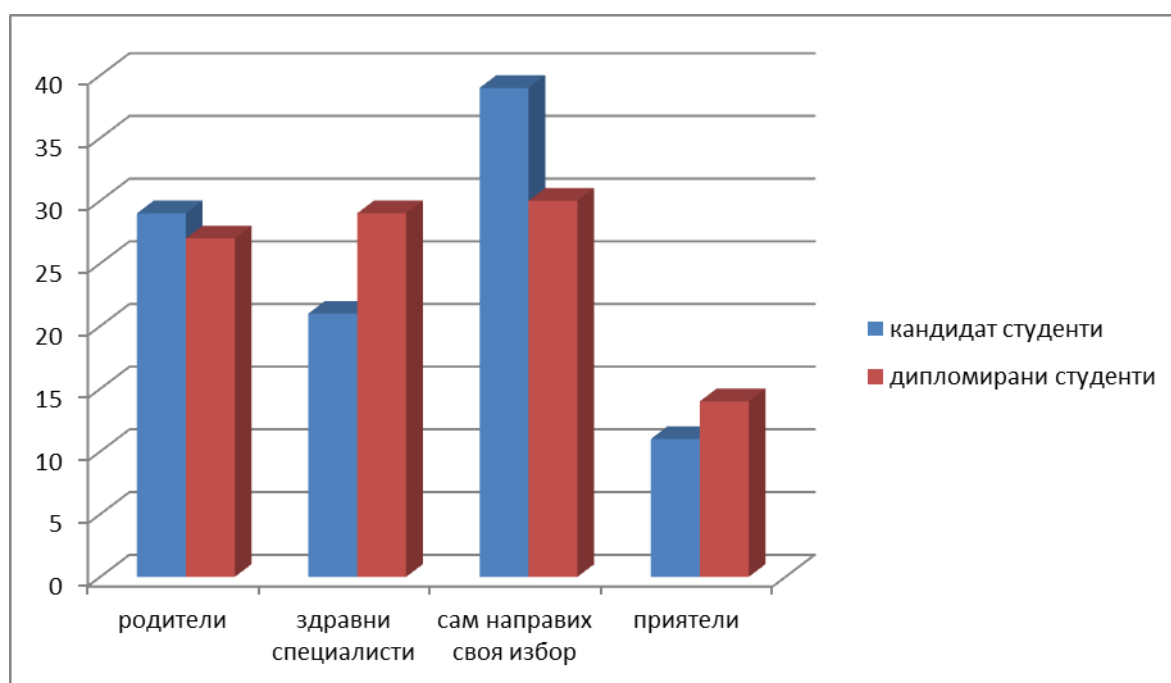
Студентите декларират по-висока увереност във възможностите си, въз основа на натрупания опит и професионални знания в областта на здравните грижи.

Фиг. 36. Разпределение според мотивиращи фактори за избор на професията в трите групи респонденти

Сравнителният анализ на резултатите от трите групи, проучвани лица е показателен по отношение на основните мотивиращи фактори за избор на сестринската професия. В различните групи респонденти отговорите значително се разминават. Водещ мотивиращ фактор при учениците е желанието да помагат на хората т. е. налице са вътрешни подбуди. Важен аспект на мотивацията е получаването на обратна връзка между целенасочени действия и очакван резултат. При кандидат – студентите този фактор се запазва като величина, но при дипломантите студенти той значително отслабва. Като водещ фактор за дипломантите се очертава реализацията в България и в чужбина. Постигнатите резултати имат субективно значение и психологическа ценност за всеки индивид.

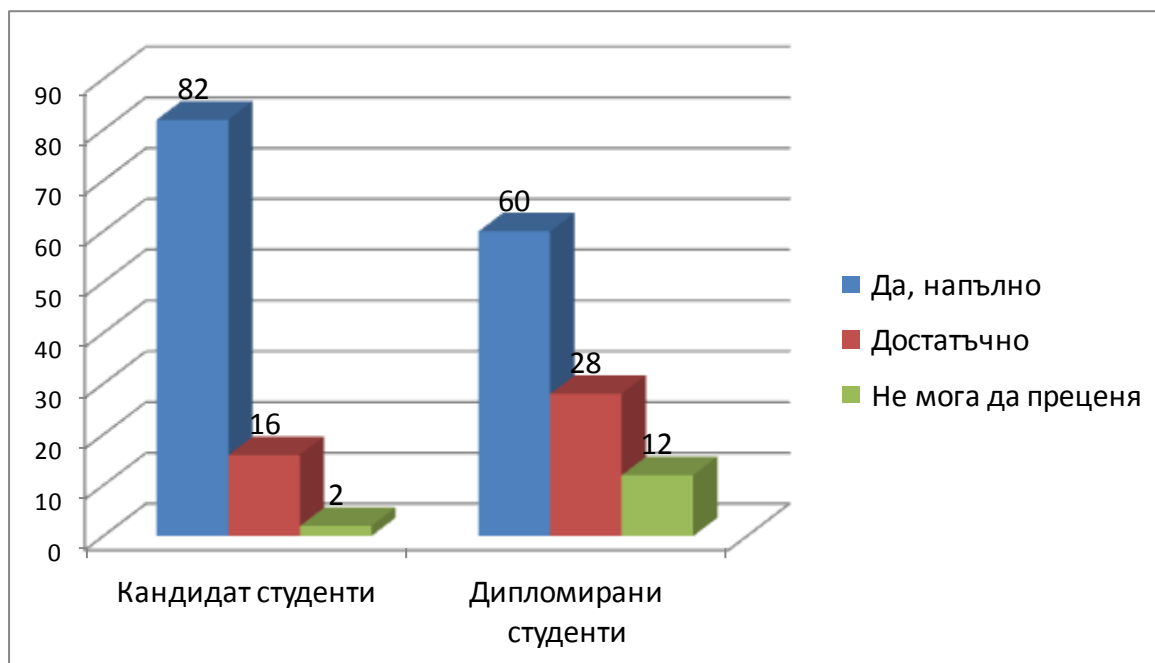
Активните мотиватори в различен период на обучение се изменят. Реализираната способност да се грижат за хората се измества към професионалната практика и анкетираните лица насочват вниманието си в друга посока – къде и как да работят, какво възнаграждение да получават. Мотивацията се обуславя от вътрешни състояния и в това отношение значението на мотивационния фактор „лично израстване и усъвършенстване“ не се променя значително.

Фиг. 37. Разпределение по фактори, повлияли на професионалния избор

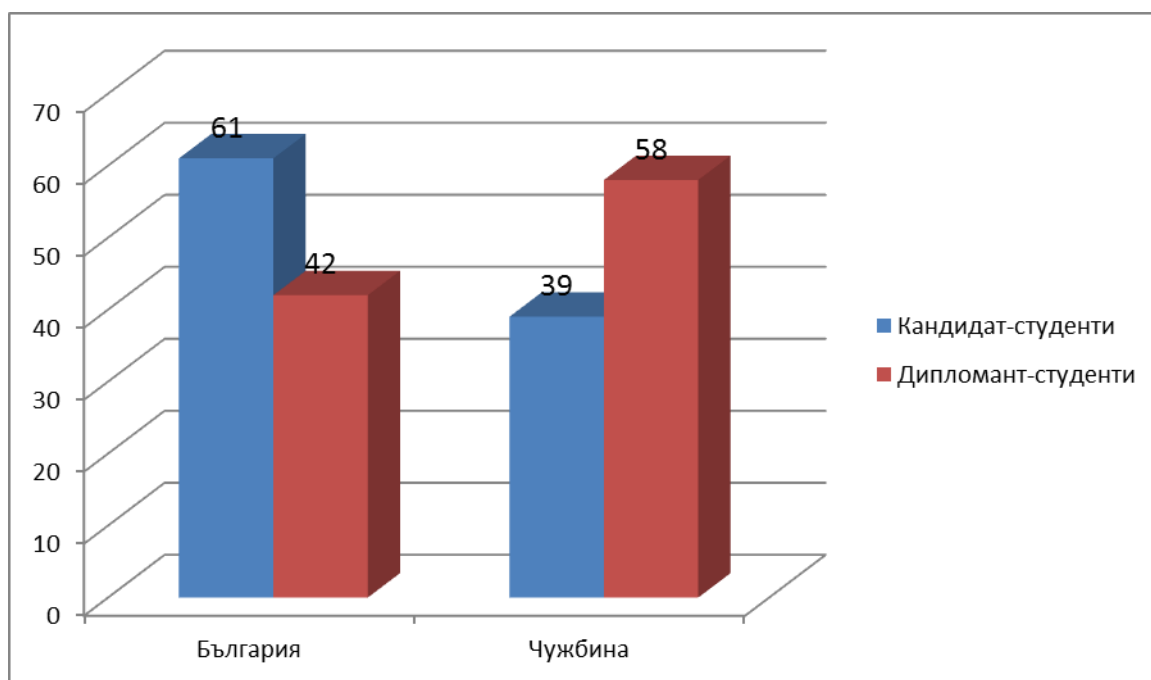
Изборът на професия има личностен, познавателен и социален облик. Мотивите са разнопосочни и повлияни от различни източници. При сравнение на двете групи анкетирани лица се оказва, че влиянието на родителите е постоянен фактор. Повлияните от медицински специалисти относно професионалната ориентация също е в близки граници за двете групи. Най-голям потенциал и стремеж да се реализират имат хората

направили сами своя избор и в случая техният относителен дял е най – висок.

Фиг. 38. Разпределение по степен на убеденост за правилен избор / $p < 0,05$ /

Изборът на професия трябва да бъде свободно и мотивирано решение. Убедеността в правилния избор е в зависимост с възможността за постигане на високи резултати в професията. Значителен е процента на напълно убедени кандидат – студентите за правилен избор /82,00%/. При дипломантите степените на убеденост се разпределят, както е представено на фигурата, като отново най-висок е относителният дял на отговорилите лица с отговор напълно убеден /60.00%/.

Фиг. 39. Разпределение по перспективи на професионално развитие в България или чужбина

Анализът на получените резултати показва, че 42,00% от кандидат – студентите имат планове да се реализират професионално в чужбина. Това е почти половината от заявिलите желание да се обучават. От кандидат – студентите 61,00% са заявили, че намерението им е да се реализират в България. След преминаване курса на обучение, процента на желаещите да заминат в чужбина се увеличава на 58,00%, което е повече от половината кандидат – студенти. Този факт е силно тревожен и изисква специално внимание.

Всяка година страната напускат над 1000 специалисти по здравни грижи – медицински сестри, акушерки, рехабилитатори и лаборанти. Около 2/3 от тях още в началото на образованието си се подготвят напълно и целенасочено за работа в чужбина. Над 10 от 100 завършили медицински сестри заминават за чужбина веднага, щом получат дипломата си. Тенденцията е особено подчертана след 2007г., когато дипломите се признават в ЕС.

Други предпочитат да натрупат опит в български лечебни заведения и тогава да напуснат страната. Не е малък броя и на заминаващите над 40 годишна възраст. Планът им за няколко години работа в чужбина и връщане в България обикновено се променя и те остават за постоянно.

Причината за избор на професионална реализация в чужбина е обичайна – преди всичко недостатъчно заплащане на труда в България. За да се издържат финансово, повечето медицински сестри, поне в големите градове, работят на две, а някои и три места. Това е много отговорна професия и претоварването може да носи сериозни последствия както за пациентите, така и за медицинския специалист. Други фактори също имат съществено влияние, а именно незадоволителните условия на труд, уважение и зачитане от колеги и пациенти, престиж в обществото.

В последните години много медицински сестри намират реализация в Германия, Англия и други европейски страни, където тази професия се цени високо, дава отлични професионални възможности и е високо заплатена. Месечното възнаграждение е между 1600 и 2400 евро в зависимост от професионалния опит и нивото на владеене на езика, което е в пъти по-високо от месечното възнаграждение в България.

Изводи:

- Висок е относителният дял на лицата /55.00%/, които са заявили, че са удовлетворени от професионалния си избор.
- Вътрешната мотивация за избора на професия, изразяваща се в желание да се помага на хората, е изместена в посока реализация в България и чужбина.

- Убедеността за правилен професионален избор на дипломант студентите от специалност „Медицинска сестра” е леко занижена спрямо тази на кандидат студентите.
- Желаящите да се реализират професионално в България прогресивно намаляват. Преминали курса на обучение студентите придобиват увереност и заявяват намерение да опитат трудова реализация в чужбина. Това е силно тревожен факт.

3.4. Създаване на организация за функциониране на координационен център за кандидат – студенти по специалност „медицинска сестра“

Насочването на младите хора за избор на сестринската професия е възможно и осъществимо чрез създаването на структури в рамките на университети, които да извършват предоставянето на необходимата информация и да подпомагат кандидат – студентите при тяхната подготовка за успешно представяне на кандидат – студентския изпит.

През последните години у нас бяха осъществени редица реформи в обучението на медицинските сестри, както и в начина на провеждане на кандидат - студентските изпити. Изборът на кандидатите се осъществява на основата на подготовката им от средното образование и на тяхната мотивация за избор на тази професия. Провеждането на разговор относно мотивацията, без основни насоки, не винаги позволява да се разкрият напълно мотивите на кандидата поради липсата на достатъчно време, информация и предварителна подготовка.

В редица европейски държави са създадени традиции за подготовка и насочване на младите хора при избора на професия, които оказват съществено значение, както на тяхната мотивация, така и на

професионалната им ориентация. На тази основа е разработен и представен формуляр на „Мотивационно изявление“ (Приложение 3), който отразява идейните постановки на използвания в тези държави документ /personal statement/ (141). Младите хора имат потребност както от информация за професията, така и от обучение и развиване на техните способности за самооценка и представяне. Ето защо е необходимо да се създаде организация, при която те да могат да получават помощ за подготовката им и да познават начина за представяне на мотивационното предложение.

Създаването на Координационен център за непрекъснато осъществяване на връзка с кандидат – студентите е възможно и осъществимо като организация към всяка една структура на ВУЗ. Съвременните информационни средства позволяват този координационен център да има достъп до кандидат – студентите и обратно чрез създадените вече интернет страници на университетите.

Основна цел на КЦ на КСК е предоставянето на информация за всеки желаещ да се информира относно същността на професията, възможностите за развитие и начина на кандидатстване.

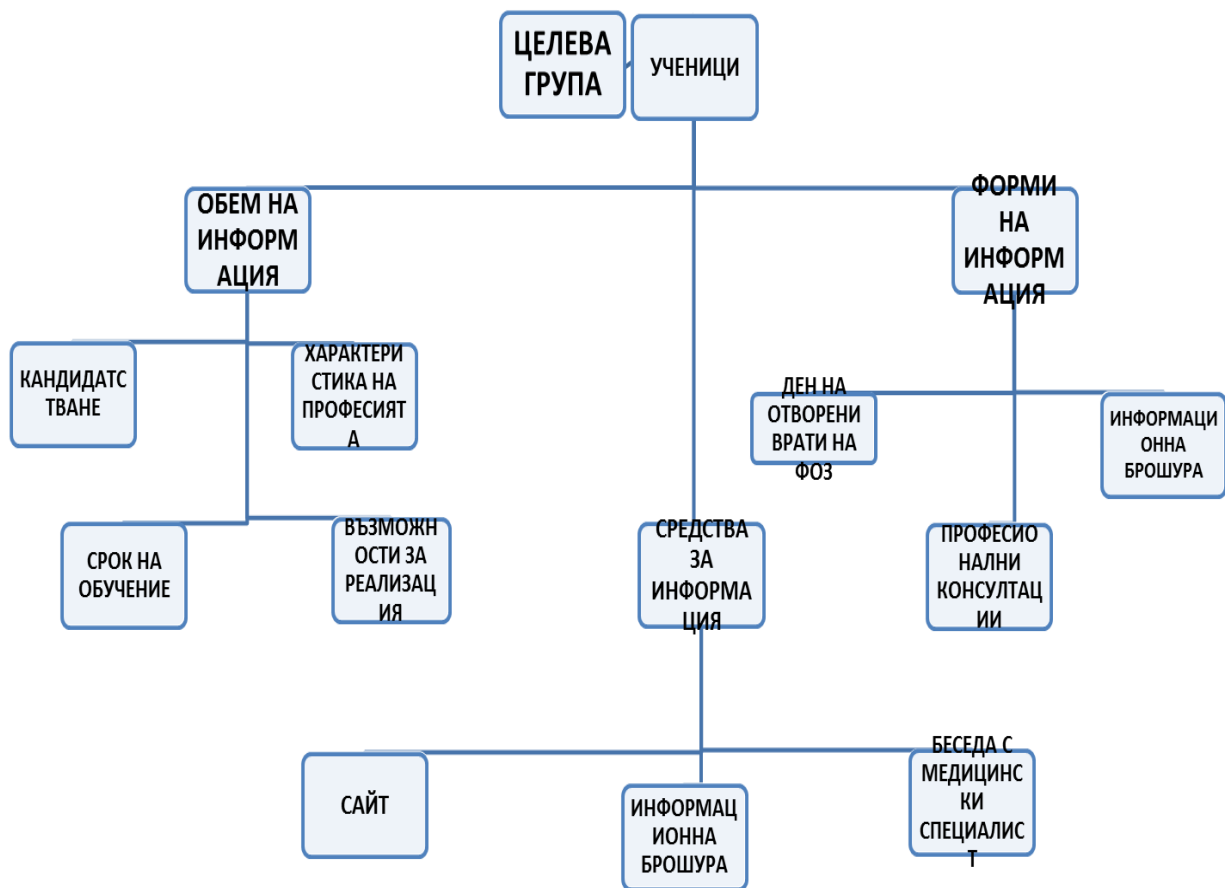
Тази цел може да бъде осъществено чрез следните конкретни задачи:

- Създаване на организация на отворени врати за ученици и желаещи да се обучават по това професионално направление, което да им позволи в рамките на една година да се включат в планирани срещи и възможности да се наблюдава процеса на обучение – теоретично и практическо;
- Създаване на организация и планиране в продължение на една година на беседи и разговори – групови и индивидуални – със

студенти, преподаватели и професионалисти от системата на здравеопазването;

- Създаване на организация и планиране в продължение на една година на посещения – групови и индивидуални – на различни структури от доболничната и болничната помощ, където са успешно реализирани завършили студенти от специалност „медицинска сестра“;
- Изготвяне на информационна брошура, отразяваща същността на професията на медицинската сестра, професионалната реализация и начините за кандидатстване във ВУЗ. Планиране на разпространението на брошурата – информационни източници и печатни източници;
- Създаване на организация за включване на студентите като активни участници в работата на КЦ на КСК. По време на упражненията на дисциплината Философия на сестринските грижи да се постави за задача на студентите да разработят писмено своите представи за професията и да обосноват своята лична мотивация. Най-добрите разработки да бъдат публикувани от КЦ на КСК;

Координационният център ще използва предимно информация, която трябва да бъде събрана и структурирана по начин, който да позволява на съвременните информационни средства тя да бъде съхраняване, разпространявана и използвана по предназначение. Обема и формите на информацията, с която ще работи центъра е представена схематично във фигура 40:

Фиг. 40. Схематичен модел за функциониране на координационния център

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

4.1. ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ОБОБЩЕНИЕ

Процесът на професионалното формиране на медицинските сестри е сложен, динамичен, многофакторен и перманентен процес. В началото му е изборът на професия. Процесът на мотивация за професионалното усъвършенстване продължава през целия професионален път до края на трудовата реализация на медицинския специалист. Този процес се обуславя от редица личностни предпоставки – образователни, възпитателни и социални въздействия както през периода на следването, така и при натрупването на професионален опит, за да се достигне до творческа себerealization в професията. Професионалното формиране и усъвършенстване на медицинските сестри се осъществява приоритетно и целенасочено чрез цялостната медико – образователна система в различните нива на професионалната им подготовка и квалификация.

Формирането на система от устойчиви нравствени убеждения за принципите, нормите, ценностите на професията на медицинската сестра и генерализирането им в трайни мотиви за адекватни професионални действия и поведение, е сърцевината на цялостния процес на професионалното ѝ формиране и усъвършенстване.

Като цяло студентите от специалност „Медицинска сестра“ считат, че подготовката, която получават по специалността ще спомогне за бъдещата им кариера и това е висока оценка за обучението. Повечето от тях са избрали изучаваната професия самостоятелно, а друга част с помощта на медицински специалисти или приятели. Избралите тази професия, както и завършилите курса на обучение са достатъчно мотивирани и убедени в правотата на своя избор. Практическото обучение е фактор, който поддържа нивото на желание и мотивираност за

практикуване на професията. Интересът на завършващите ученици към професията на медицинската сестра е силно занижен. Повърхностните знания за същността на тази професия е в пряка зависимост с ниския процент желаещи да я практикуват. Определянето от учениците на статута на професията като нисък е незаслужено. Медицинските специалисти трябва да заемат подобаващо място в съвременното общество.

4.2. ИЗВОДИ

1. Съществува добра теоретична база за изследване същността и ролята на мотивацията като водещ елемент при избор на професия желанието за практикуването и професионално израстване;
2. Постигането на професионална компетентност от съвременните медицински сестри е невъзможно без формирането на устойчива и надеждна професионална култура, която би обезпечила адекватен професионален стил на мислене и поведение и би поддържала високо равнище на мотивацията за ефективно изпълнение на задълженията;
3. Анализът на резултатите от анкетно проучване на ученици показва, че поради липса на достатъчна и подходяща информация при избор на професия учениците се повлияват от различни източници и фактори. Висок е относителният дял на анкетираните лица, които не са информирани за основните функции на медицинските сестри и посочват малък брой от тях;
4. Информираността и нагласите на обществото в настоящия момент относно професията на медицинската сестра не са адекватни спрямо значимостта на полагаания труд. Опазване здравето на човек е

отговорна задача. Профилактиката и превенцията са с приоритет в съвременното общество, което отрежда съществена роля на медицинската сестра и това трябва високо да се цени. Определяне от учениците на нисък социалния статут на професията „медицинска сестра“ е незаслужен и се обуславя от липсата на информация;

5. Водеща е вътрешната мотивация за избор на сестринската професия – анкетиранията лица са мотивирани за обучение най – вече водени от желанието си да помагат на хората – 36.00%. След дипломирането си анкетиранията лица са с пренасочени мотивационни фактори в посока професионална реализация в България и в чужбина – 48.00%;
6. Личния контакт със специалист по здравни грижи е най – желаната форма на информация при вземане на решение за избор на професия – 36.00%, следвана от информационна брошура – 27.00% и електронен сайт – 21.00%. Тези резултати убедително показват засилен интерес към същността на сестринството;
7. Анкетиранията кандидат – студенти са убедени в правотата на своя избор и очакват в голяма степен морална удовлетвореност при практикуване на професията „Медицинска сестра“, като резултат от положените усилия по време на обучението;
8. Необходимо е да се удовлетвори желанието на работещите за допълващо обучение с което да се мотивират и стимулират служителите за повишаване на квалификацията и развитието в професионалната сфера, за да се гарантира по – високо качество на предлаганите здравни грижи и конкурентоспособност;

9. Формирането на нагласа за дадена професия, избор и на базата на самостоятелно взето решение е най – верният път към постигане на високи професионални резултати и успешна трудова реализация;
- 10.Трудовата реализация в България на медицинските специалисти става все – по непривлекателна. Желаетелите да практикуват професията извън пределите на страната ни прогресивно се увеличават. Този факт е силно притеснителен и изисква спешни и конкретни мерки. Броят на медицинските специалисти е крайно недостатъчен и заплашва да стане критичен, което налага промяна в условията на работа във всичките и аспекти с цел задържането им в пределите на страната ни.

4.3. ПРЕПОРЪКИ

- **Към МЗ и МОН:**

Да се разработят информационни средства за популяризиране на професията на медицинската сестра с оглед запознаване със същността и възможности за реализация;

- **Към академичните структури на ФОЗ (които провеждат кандидат студентския прием):**

Да се приложи допълнителна форма на кандидатстване чрез Мотивационно изявление за постигане на по – пълна представа за личностните качества на кандидата;

- **Към лечебните заведения:**

Да организират мероприятия с цел професионална ориентация и възможности за развитие, реализация и специализация;

4.4. ПРИНОСИ

Научно – теоретични

Анализирана е научна литература по въпроса за мотивационните фактори влияещи избора на професията на медицинска сестра;

Определени са водещите мотиви за избора и практикуването на професията на медицинската сестра;

Анализиране е обществената нагласа за професията на медицинската сестра;

Научно – приложни

Разработен е модел за информираност относно професията на медицинската сестра;

Разработен е модел на допълнителна форма за кандидатстване чрез „Мотивационно изявление“;

Разработени са препоръки за постигане на възможно най – добри резултати в областта на мотивацията на медицински специалисти;

4.5. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИ И ДРУГИ НАУЧНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА

Реализирани за периода научни публикации:

- **Василева, Н.**, Д. Иванова, А. Терзиева „Мотивация и избор за професионална реализация на медицинските сестри”, „Управление и Образование“, Академично списание на Университет „Проф. д-р А. Златарев“, Бургас, кн.5, том 10/ 2014, стр. 90-95, ISSN № 13126121
- Попов, Т., **Н. Василева**, А. Терзиева „Очаквания и удовлетвореност на студенти – първокурсници „Медицинска сестра“ и „Акушерка“ от обучението“, Интердисциплинарна гражданска академия, юни 2013
- Терзиева, А., Р. Дойновска, **Н. Василева**, „Готовност на стажант – медицинските сестри за професионална реализация“ Здравни грижи, 2013г. бр.4
- Димитрова, М., П. Бикова, **Н. Василева**, „Ниво на проявена емпатия от студенти специалност медицинска сестра” Здравни грижи, 2012г. бр. 2

Участия в научни прояви

- **Василева, Н.**, Д. Иванова, А. Терзиева „Мотивация и избор за професионална реализация на медицинските сестри”, международна научна конференция „Образование, наука, икономика и технологии“. 26-27 юни .гр. Бургас

- Стамболова, И., А., Терзиева, **Н. Василева**, „Информираното съгласие – изходно начало за постигане на сътрудничество с медицинския екип“, Девета национална конференция по етика с международно участие „Европейските етични стандарти и българската медицина“ 25 – 26 октомври 2013 г. – София
- **Василева Н.**, И. Стамболова, „Възнаграждението като мотивация за работа и кариерно развитие в сестринската професия“, Национална научно – практическа конференция по здравни грижи, София 25 – 27 октомври 2013г.
- **Василева Н.**, Ц. Петкова, К. Балабанова, „Мотивация на медицинските сестри за работа в детско отделение. Специфики, проблеми и перспективи“, Втора национална студентска сесия, Плевен 27.03 – 28.03 2014г.